

EL MIRALL

Núm. 138

500 PTA / 3,01 EUR

Dossier

*L'OCB, 40 anys
d'història*

Especial

L'aventura de llegir

Societat

*Agustí Villaronga,
entre la realitat
i la ficció*

Art

*Proposta de
final d'any*

Seccions: itineraris • cinefàgia • llibres • la botiga

*Per mi llibertat és saber
que hi ha gent disposada
a escoltar-me i a apostar
pels meus projectes.*

Si ets jove, tens llibertat perquè "SA NOSTRA" ha creat
BALEARS JOVE, un programa ple de serveis i d'avantatges
exclusius perquè comencis a moure't per tu mateix, perquè
puguis marcar el teu propi ritme de vida.

Compte JOVE

Préstec Habitatge JOVE

Crèdit MOU-TE

Pla d'Estalvi JOVE

Carnet JOVE Euro 6000 Maestro

Targeta UIB

Targeta Compra Fàcil

Fonosanostra i sanostra.net

Entrades de cinema per Internet

Activitats d'oci i educatives a l'estiu

Ajuts per a projectes de conservació
de la biodiversitat

Ajuts per a l'ampliació d'estudis a
l'estranger

Ajuts per a projectes culturals i
solidaris

Foment de l'esport base

Projecte natura

B L E A R S
jove

Ets jove, tens llibertat.

"SA NOSTRA" al teu ritme

"SA NOSTRA"
CAIXA DE BALEARS

EL MIRALL

EDITORIAL

ELS ALTRES IL·LENCES DEL SEGLE XXI / UNA ESSLÉSIA PARTIDISTA

4

DOSSIER

L'OCB, 40 ANYS D'HISTÒRIA

5

L'AVENTURA DE LLEGIR

NATI DE GRADO.

20

NOTES LITERÀRIES

PERE ROSSELLÓ BOVER. «EL VIATGER»: L'OBRA POÈTICA DE
BERNAT VIDAL I THOMÀS

24

MISCEL·LÀNIA

JAUME LLADÓ. RECULL DE NOTÍCIES D'ACTUALITAT

27

SOCIETAT

JAVIER MATESANZ. AGUSTI VILLARONGA: «NO EM FARÉ RIC NI FAMÓS
AMB LES MEYES PEL·LÍCULES, PERÒ TINC LLIBERTAT»

34

TENDÈNCIES

ITINERARIS: GASPAR VALERO

CINEFÀGIA: MATÍAS VALLÉS

ART: CRISTINA ROS

LLIBRES: BIEL MESQUIDA

LA BOTIGA: EL MIRALL

36

38

REVISTA CULTURAL
Decembre de 2002 · Núm. 138

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL
C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
07001 Palma

President: Ferran Gomila
Editor: Antoni Mir

Producció, administració i
publicitat:

C/ de la Impremta, 1, pral. 2a
Tel.: 971 72 59 37
Telefax: 971 71 93 85
Apartat de correus 179
07080 Palma

Delegació a Barcelona:
C/ de la Montcada, 20
(Palau Dalmau)

Delegació a València:
C/ de Moratín, 15
46001 València

Web i adreça de l'OCB
a Internet

<http://www.ocbweb.com>

Correu electrònic:
ocb@ocbweb.com

Director:
Jaume Lladó

Redactora en cap:
Joana Mas

Secretari de redacció:
Tomeu Martí

Consell de redacció/
col·laboradors
Gaspar Valero
Antoni Oliver
Biel Mesquida
Pere Rosselló Bover
Antoni Mir
Antoni Llompart
Joana Mas
Pep Minuesa

Publicitat: Santi Adrover

Els articles publicats en
aquesta revista expressen
únicament l'opinió dels autors.

Coberta:
Coll Bardolet

Fotos: Pep Pastor

Disseny: Marco Spinazzola

Maquetació i fotocomposició:
Ecogràfic

Impressió:
Xisco Arts Gràfiques
C/ del Baix Riera, 1-A, Palma
Tel.: 971 47 57 54

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS 0-1987

5106009718

Els altres illencs del segle XXI

La transformació demogràfica de les Balears està creant una nova realitat, una nova societat. Les Balears s'acostaran al milió de persones cap al 2005 si manté el ritme actual de creixement poblacional, superior al de la resta de l'Estat espanyol. Molts seran els *altres illencs* del segle XXI. La immigració configura una situació nova i cal treballar perquè surti bé. És responsabilitat dels polítics preveure accions per afrontar els problemes, i cercar solucions en tots els àmbits perquè, com ocorre amb els grans temes de país, la població nouvinguda configura un problema transversal a tot el cos social. Tothom hi ha de reflexionar, sense prejudicis ideològics de cap mena, i fer entre tots una aproximació realista a una qüestió que té repercussions de tot tipus. La presentació del treball *Una política intercultural per a les Balears? Informe per al debat* d'Isidor Marí mereix l'atenció de totes les persones preocupades per aquest tema.

Una església partidista

La Constitució espanyola vigent proclama la aconfessionalitat de l'Estat. La separació entre els afers polítics i els religiosos arribà a Espanya amb tant de retard històric com la democràcia mateixa, però després del recent document de la Conferència Episcopal Espanyola sobre terrorisme, nacionalisme i autodeterminació sembla que la cosa no estava tan clara i que en aquest aspecte es pot recular.

Si el text hagués estat un simple i clar rebuig moral del terrorisme, no hi hauria les objeccions que se senten ara, ni rebria retrets d'anar molt més enllà i d'alinear-se amb les tesis que defensa l'Executiu conservador de José María Aznar sobre aquests temes. Hi ha qui assenyalava que entra en contradicció amb la doctrina social de l'Església mateixa i amb les tesis que ha mantengut públicament el papa Joan Pau II en diverses avinenteses, com per exemple en la seva intervenció davant l'Assemblea de les Nacions Unides el 1995, quan va defensar obertament el dret de les nacions i els pobles a la seva autodeterminació i va afirmar que la nació no s'identifica a priori i necessàriament amb l'estat.

Pot considerar-se partidista quan se situa políticament a favor de la immobilitat del text constitucional; quan diu que no és acceptable moralment posar-la en dubte ni discutir-la, tot coartant així la llibertat d'expressió dels creients; quan nega el dret d'autodeterminació en sentit ampli i diu que no es pot negar la sobirania d'Espanya. És un atac als nacionalismes democràtics no estatals i als qui lluiten per mantenir la identitat nacional pròpia i diferenciada de l'Estat.

La coincidència amb la concessió de prebendes importants del Govern central a l'Església catòlica, entre les quals destaca la incorporació de l'assignatura de religió al conjunt de matèries avaluable en l'ensenyament obligatori que fa la Llei de qualitat educativa, crida l'atenció.

L'OCB, 40 anys d'història

Dossier

Els anys del «boom» turístic

DAVID GINARD I FÉRON

El període comprès entre 1959 i 1973 té un perfil clarament diferenciat en la història de la dictadura implantada pels vencedors de la Guerra Civil.

Són els anys del creixement econòmic, de la configuració d'una societat industrial i de serveis, de l'èxode rural, de la culminació del procés d'institucionalització del règim, de l'augment de la capacitat adquisitiva, de la suavització de la censura en matèria cultural i informativa...

Però si, per al conjunt de l'Estat, els canvis són indubtables –fins al punt que la historiografia espanyola ha encunyat recentment el terme «segon franquisme» per contraposar clarament aquesta etapa a la dura postguerra de 1939-51 i al «decenni frontissa» (1951-59)–, en

el cas de les Balears s'assistí a una transformació socioeconòmica sense gairebé precedents que ha dut més d'un investigador a parlar d'unes Illes abans i unes Illes després del turisme. No debades, s'ha afirmat en ocasions que l'arribada, al començament del decenni dels seixanta, del turisme de massa suposà per a les Balears la transformació històrica més decisiva coneguda des de la conquesta catalana del 1229-1287.

De fet, l'àmbit d'estudi que caracteritza més clarament el decenni dels seixanta al nostre arxipèlag és el de l'economia. Cal tenir en compte, de tota manera, que l'espectacular expansió de totes les magnituds econòmiques que s'experimentà en aquell període no partia de zero. No s'ha d'oblidar que, superada la dura recessió de la postguerra, el decenni dels cinquanta havia permès conèixer una normalització de la producció agrícola i industrial, una recuperació del nivell de vida, i una primera expansió dels serveis de vacances, els quals ja es començaven a perfilar clarament com l'activitat econòmica amb més futur a les Balears. Tot i això, no hi ha dubte que, cap al 1958, les Illes presentaven encara unes notables mancances –especialment infraestructurals– que limitaven les possibilitats d'aquest sector de la nostra economia.

Entre les mesures econòmiques incloses dins el Pla d'estabilització de 1959 que facilitaren l'inici del boom turístic balear destacà la devaluació del canvi exterior de la pesseta, les conseqüències de la qual foren immediates. Ja el 1960, un informe de Govern Civil no

Foto del llibre Welcome!

Un segle de turisme a les Illes Balears.

dubtava a qualificar de *miraculós* l'impacte del canvi real de moneda aplicat pel Govern espanyol en el foment del turisme i l'ingrés de divises a les Balears. Com és lògic, la consolidació de l'expansió econòmica de les economies occidentals i la generalització de les vacances pagades ajudaren igualment el fort creixement de la demanda de vacances.

A més, des del començament del decenni s'emprengué la creació d'una important xarxa d'allotjaments, de serveis complementaris i de transports. La capacitat hotelera de les Balears s'incrementà des de les 44.640 places de 1963 fins a les 207.773 de 1972. La comunicació marítima amb Barcelona millorà considerablement, i Mallorca i Menorca estrenaren nous aeroports.

Unes poques xifres ens poden il·lustrar sobre les dimensions de l'expansió turística en aquest decenni. Si el 1960 visitaren les Balears 400.029 viatgers, el 1973 foren 3.573.238. El nombre d'estades turístiques entre 1960 i 1972 passà de les 3.776.525 a les 35.763.745. El

trànsit aeri a Mallorca s'incrementà dels 638.419 passatgers de 1960 als 7.096.716 de 1973. De tota

manera, es poden distingir dos grans subperíodes en l'evolució del turisme illenc fins a l'inici de la crisi dels setanta. Si entre 1959 i 1967 el creixement del nombre de turistes arribats a les Balears se situà entorn d'un 25%

anual; a partir d'aleshores l'expansió, tot i ser molt elevada, es va alentir: el 1973 ja tants sols fou d'un 4,52%.

El *boom* turístic tingué un impacte desigual sobre la resta de les activitats econòmiques. Si la construcció experimentà un creixement sense prece-

Els àmbits cívics i culturals foren el marc d'actuació dels opositors al règim

dents, l'agricultura i una part de la indústria tradicional entraren en una fase de declivi, en produir-se un desplaçament de capitals i treballadors cap al sector serveis. Tot plegat, s'inicià un procés de terciarització de

Roda de premsa del GOB.

Embat

Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 971 713 350 • Fax 971 215 641 • 07002 Palma de Mallorca

El 1968 es constituïren els primers nuclis de les Comissions Obreres.

l'economia illenca, la qual fins aleshores es caracteritzava pel seu important grau de diversificació. Les dades sobre l'evolució de l'estructura de la població activa són força eloqüents. Si el 1960 el sector primari constituï un 38,34%, el secundari un 29,9% i el terciari un 31,65%; el 1973 el primari havia davallat fins a un 18,89%, el secundari representava un 30,28% i el terciari augmentava de manera espectacular fins a un 50,81%.

lògic, Palma i els municipis turístics en general foren els que guanyaren més població; d'aquesta manera el 1970 la capital mallorquina concentrava ja un 50,89% de la població de l'illa gran. Al contrari, els municipis interiors patiren un estancament demogràfic a causa del desplaçament dels seus joves cap a les zones més dinàmiques.

La riquesa generada pel turisme permeté una millora espectacular del nivell de vida de la major part dels illencs. Entre 1960 i 1973 la

renda per càpita en pessetes constants de 1977 augmentà de 105.204 a 269.686. Aquest creixement fou

clarament superior a l'experimentat al conjunt estatal; segons estimacions de Julio Alcaide, si per a 1960 la renda per càpita balear se situava 10,5 punts per damunt la mitjana espanyola, el 1973 aquesta distància s'havia disparat fins als 32,9, i constituï —amb molta de diferència— la millora relativa més alta de totes les comunitats autònomes de l'Estat. L'atur fou un fenomen gairebé inexistent, ja que el 1969 afectava únicament 528 per-

La riquesa generada pel turisme permeté una millora del nivell de vida

D'altra banda, es conegué un fort creixement demogràfic, de tal manera que la població balear passà dels 443.000 habitants (1960) als 633.000 habitants (1975). Aquesta evolució s'explica principalment per l'arribada massiva d'immigrants procedents d'altres zones de l'Estat; entorn de 130.000 entre 1960 i 1974. Així, el saldo migratori representà un 58,2% de l'augment de població experimentat per Mallorca entre 1965 i 1970. Com és

sones. L'accés al consum tingué una de les seves expressions més conegudes en la possessió d'automòbil privat. Si el 1960 les Balears comptaven amb 93 vehicles per a cada 1.000 habitants, el 1975 la xifra s'havia disparat fins als 395. L'impacte de tots aquests canvis dins l'àmbit de les mentalitats és difícilment exagerable. No hi ha dubte que, gràcies als mitjans de comunicació i la presència de turistes procedents de països democràtics, es progressà cap a una societat més oberta, culta i tolerant; sovint per a espant dels sectors més tradicionals i en particular de la jerarquia catòlica. Però les conseqüències negatives del model balear de desenvolupament econòmic foren també ben paleses en aquell període: degradació mediambiental, increment de les desigualtats socials, dependència respecte als majoristes de viatges (*tour operators*), accentuació del problema de l'habitatge, dèficit de places escolars i sanitàries... La inexistència d'un marc democràtic i la feblesa de la societat civil organitzada impossibilitaren una denúncia efectiva de les primeres manifestacions del que aviat es coneixerà com a balearització, tot i que el 1973 ja es fundà el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa.

Des del punt de vista polític, no hi ha dubte que la passivitat fou la nota dominant en el període 1960-1973. La manca de compromís de bona part de la població illenca es reflectia en l'escassa participació en les convocatòries electorals i les dificultats per cobrir els càrrecs locals en les institucions franquistes. Així, per exemple, la memòria del Govern Civil corresponent a 1966 assenyalava que la participació en les eleccions municipals d'aquell any havia estat tan sols d'un 36,82% en el conjunt de la província, i denunciava que «sin causa determinada ni con intenció concreta de perjudicar la elección, el cuerpo electoral se inhibe por regla general, convirtiendo en exponente negativo la preocupación por los asuntos propios de su admi-

Aeroport de Palma.
Foto del llibre *Welcome! Un segle de turisme a les Illes Balears*.

nistración ciudadana y problemas de la comunidad». A l'igual que en el decenni anterior, el Govern Civil i la Diputació Provincial visqueren una etapa d'estabilitat, i no ens consta l'existència de dissidències internes dins el partit únic. De manera paral·lela, la resistència política organitzada era gairebé testimonial. Durant el decenni dels seixanta, aquesta es reduí principalment a les febles cèl·lules del Partit Comunista d'Espanya, que conegué una certa reactivació a partir de 1968 gràcies a la incorporació de persones procedents d'ambients socials diversos (obres peninsulars, estudiants, intel·lectuals i professionals de classe mitjana, etc.). Cal destacar també l'existència d'un nucli democratacristià, que tindrà una de les seves expressions més conegudes en la participació illenca en l'anomenat Contuberni de Munic (1962). En general, els àmbits cívics i culturals (Obra Cultural Balear, associacions de veïnats, moviment estudiantil, etc.) esdevingueren el principal marc d'actuació dels opositors al règim. A diferència d'altres indrets de l'Estat, la mobilització en l'àmbit laboral fou molt escassa. Tot i que el 1968 es constituïren els primers nuclis de les Comissions Obreres, la seva implantació fou gairebé marginal. Aquest fet s'explica en part per les

circumstàncies especials que havien envoltat el desenvolupament econòmic illenc.

El desmantellament d'una gran part del teixit industrial illenc havia facilitat el trencament amb les experiències de lluita social dels anys republicans i de la immediata postguerra. La nova classe obrera, sorgida arran del *boom* turístic, estava formada en un alt percentatge per immigrants que només residien a les Balears durant alguns mesos. Era molt difícil que aquests treballadors poguessin generar actuacions reivindicatives d'una certa dimensió, malgrat patir sovint unes condicions laborals intolerables. No ha de sorprendre, per tant, que el nombre de detencions i

processaments per part del Tribunal d'Ordre Públic a les Balears fos tan escàs; en concret entre 1964 i 1976 foren processades 30 persones nascudes a les Illes, la qual cosa representava la proporció més baixa de totes les províncies de l'Estat en relació amb el nombre d'habitants (0,5 per cada 10.000).

De tota manera, com ja hem apuntat, en aquests anys es produí una important expansió de la consciència social favorable al redreça-

ment cultural. Aquesta s'ha d'explicar, en bona part, en funció de les actuacions semiclandestines desenvolupades durant els dos primers decennis de la dictadura i de la suavització de la repressió cultural que es conegué durant els anys seixanta. El 1962, per iniciativa de Francesc de Borja Moll, fou fundada l'Obra Cultural Balear. La literatura catalana de les Balears experimentà una forta renovació, especialment palesa en el cas de la novel·lística.

Quant als progressos en àmbits com l'ensenyament o els mitjans

El 1960 visitaren les Balears 400.029 viatgers

de comunicació, encara que modestos no s'han de menysprear. Cal destacar, en aquest sentit, la introducció voluntària i fora d'honorari lectiu de la llengua catalana en alguns instituts i escoles, la realització de cursos a l'Estudi General Lul·lià, o l'edició de *Lluc* en la nostra llengua des de 1967.

Els anys 60

E. de Borja Moll i un grapat d'homes il·lustres funden l'OCB

GINA GARCÍAS SANSALONI

Aina Moll recorda amb memòria detallista quan, fa ara 40 anys, son pare, Francesc de B. Moll, i un grapat d'homes il·lustres pujaren les escales de cal notari per constituir l'OCB per evitar que les autoritats governatives fossin avisades que quelcom inusual passava, aquell dia, a Ciutat.

Ella va ser-ne un dels socis fundadors, amb la seva germana Francesca, les úniques dones d'entre tot aquell grup d'intel·lectuals *de la ceba* —remarca ara amb humor—, que, segons ella, es varen unir a l'Obra, no tan sols per defensar i impulsar durant la dictadura franquista la llengua i la cultura de les Balears sinó també per no deixar de veure's i de treballar junts, ells, que durant dotze anys havien estat tan encoratjadament units en la redacció del *Diccionari català-valencià-balear*.

«Si passam llista, la major part dels fundadors ja havien format part del Secretariat de l'Obra del Diccionari (o hi havia col·laborat), que va fer moltes activitats entre l'any 50 i el 62. El mes de juny del 62 s'acabava la tasca del Diccionari i s'havia de dissoldre la comissió patrocinadora i el secretariat. A Catalunya i a València estaven en la mateixa situació. A Catalunya s'havia constituït l'Òmnium Cultural un any abans, i l'Obra Cultural es va fundar el mes de desembre del 62. València ho va fer uns anys després i va crear Acció Cultural del País valencià.

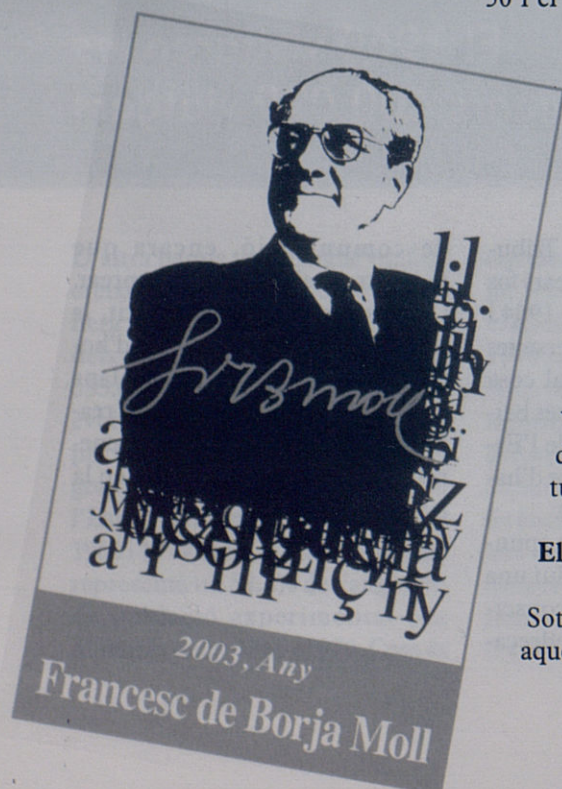
Els pares i els fills

Sota l'empara del Diccionari, aquest grup *de la ceba* havia ini-

ciat les activitats de resistència que l'Obra va continuar. «Ja als anys 40, en Joan Sbert Massanet feia lloc a ca seva per a les classes clandestines de català que feia mon pare a set o vuit alumnes... Després vingueren les tertúlies literàries, els Amics de les Lletres i les excursions literàries a Sóller, a Formentor, a Miramar... Érem un grup consolidat. S'ha repetit molt allò que els de la ceba cabíem tots en un tramvia. I era veritat. Eren les famílies de la ceba que s'havien organitzat: les famílies Colom, Arbona, Crespí, Forteza, Forteza-Rei, Pons Marqués —en Fèlix Pons Marqués i la seva família venien amb cotxe particular [rialles], si no, no hauríem cabut a l'autocar—; naturalment, també hi havia famílies sense fills: Llompard, Palau Camps, i fadrins: Llorenç Moyà, Jaume Vidal... Però això és la prehistòria de l'Obra. Fixa't, però, que en el grup de soci fundadors de l'Obra hi ha fills dels protagonistes de la creació de l'OCB davant notari: en Miquel Arbona hi portà el seu fill Pere Antoni; Andreu Crespí, el seu fill Andreu; el meu pare, la meua germana i jo, i el president, el seu fill Carlos.»

Un president ben vist

Francesc de B. Moll tenia el carnet número u, però mai no va voler presidir l'Obra: «Li ho proposaren, però ell deia que no servia per fer de president. Mon pare va proposar en Miquel Forteza Pinya,

que era enginyer de camins i cap d'Obres Públiques de les Balears, a més d'escriptor, traductor, poeta i assagista: un home de prestigi. A més estava casat amb una estrangera. Tot junt feia que fos ben vist pels estaments oficials, que no tengués marca catalanista, que no li poguessin negar els permisos que sol·licitàs. Tothom va estar d'acord que ell en fos el president.»

Llavors a Mallorca encara no hi havia arribat el turisme de masses, ni tampoc, per tant, la primera immigració de peninsulars. Llavors tothom parlava català, però no en coneixia les normes lingüístiques, just el contrari d'ara, quaranta anys després, quan l'escola i els mitjans de comunicació han divulgat el coneixement de la llengua catalana, però no han pogut evitar que es convertís en minoritària en la parla quotidiana: «Així i tot —diu Aina Moll— vull mirar les coses amb un sentit positiu. No es pot dir que no anam bé. Quan vàrem fundar l'Obra l'any 62 no podíem ni somiar que arribaríem fins aquí. No ens podíem imaginar tampoc que l'Obra assoliria el protagonisme que després ha aconseguit, ni que la llengua tengués el reconeixement que oficialment té. Per això em sap greu que se sentin veus molt pessimistes sobre el recobriment de la llengua. Per arribar-hi, s'ha d'anar a poc a poc. Si en lloc de dir que no anam bé, diguéssim que sí, que anam bé però que hem d'avançar més i endavant les atxes, per ventura tot aniria més de pressa. S'han de guanyar espais per a la

llengua, com vàrem fer llavors, mil·límetre a mil·límetre, primer publicant només els clàssics amb l'ortografia antiga i el títol en castellà; més tard, poesia contemporània; després, prosa, i després, assaig... I els anys passaven... Les rondalles interpretades a la COPE van ser un gran pas endavant. L'any 1954 ens havien prohibit fer la revista *Raixà*. Pensar que arribaria un moment en què tendríem ràdio, televisió i premsa escrita i ensenyament en català no era imaginable.»

Llavors tot tenia mentalitat possibilista, des de l'elecció del president fins a la discreció amb la qual es feien les classes de català o les conferències públiques. No hi havia radicalismes ni discrepàncies quant als mètodes o la velocitat: ningú no volia, ni podia, ser radical. El sentit que imperava era: a veure com podem alçar el cap sense que ens l'esclafin. En aquell moment la prioritat era ensenyar la llengua, que es xerrava normalment però en la qual la gent era analfabeta. Calia ensenyar-la als mestres. Si no ho haguéssim fet llavors, no hi hauria hagut mestres que l'ensenyassin a les escoles quan arribà la democràcia.

El tabú de la política

Aina Moll, professora de francès a l'Institut Joan Alcover de Palma,

ensenyava català clandestinament en acabar les classes, a l'institut mateix, a petits grups d'alumnes d'aquell o d'altres centres. Abans de la mort del general Franco, ja s'havia aconseguit que el català fos una assignatura voluntària en uns

Tothom va estar d'acord que Miquel Forteza en fos president

quants centres, tot i que no puntuava en el llibre de qualificacions escolars: «Fèiem petites passes, sense entrar directament en política. En aquell temps de tanta repressió, ningú de l'Obra, que jo sàpiga, no tenia activitat política clandestina, i, si la tenia, era tan clandestina que ni nosaltres mateixos, els companys, ho sabíem. Amb l'excepció de Fèlix Pons, que va participar en el contuberni de Munic, [rialles] quina paraula, contuberni..., i va ser desterrat. Mon pare no es va ficar mai en qüestions polítiques. Els promotors de l'Obra eren majoritàriament gent més aviat dretana, interessada per la cultura, però res més.»

L'Obra Cultural Balear tenia, en canvi, altres aliats de valor incalculable. «Sense ells no hauríem pogut fer quasi res —diu—. Com l'Estudi General Lul·lià, que estava sota l'empara de la Universitat de Barcelona, amb patrocini de l'Ajuntament de Palma, i havia estat creat, millor dit, restaurat, per

Homenatge de la Junta de l'OCB a mossèn Costa i Llobera. (Pollença, 29 d'octubre de 1963).

En primer terme, Aina Moll.

un governador civil, Pardo Suárez, que tenia gusts literaris i que va voler protegir la cultura de Mallorca. Nosaltres no hi teníem espai, només teníem un petit local al carrer de Sant Bartomeu i després un pis annex a la nostra editorial. A l'Estudi General Lul·lià hi feiem les classes de català, i els diplomes els lliurava l'Obra cultural Balear.»

Els Països Catalans

L'any 62, la constitució de l'Obra Cultural Balear va permetre als seus socis mantenir les relacions amb els activistes de Catalunya i el País Valencià que s'havien iniciat amb la promoció del Diccionari: «Es varen fer més accions de Països Catalans entre el 1950 i el 1962 com mai després s'han continuat fent. Perquè llavors, quan a qualque lloc es feien coses importants,

els altres hi enviaven delegacions i hi estàvem en contacte permanent. Jo vaig ser des del primer moment sòcia d'Òmnium Cultural i d'Acció Cultural del País Valencià. Vàrem mantenir una relació molt intensa que va fructificar el 1975 amb la celebració del Congrés de Cultura Catalana, que va durar dos anys, amb gent de tots els territoris i de tots els àmbits. Aquí vàrem treballar molt en temes de llengua i de literatura. Ens vam quedar curts en segons quines conclusions del Congrés, perquè pensàvem que Franco no s'havia de morir mai... La mort de Franco va fer que algunes coses quedassin aviat desfasades, afortunadament, si bé n'hi ha d'altres que encara no s'han aconseguit. Llavors no somiàvem que hi poguéssim haver governs autònoms tan aviat.»

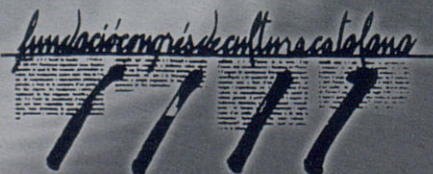
Des de la memòria sentimental

d'aquells temps, Aina Moll valora sobretot el caràcter plural i positivista que sempre ha tingut l'Obra, que s'ha sabut adaptar als canvis socials i polítics que s'han produït: «Aquell moment, el 1962, era completament diferent de l'actual, i va durar fins que va morir Franco. Va ser una primera etapa en la qual avançàvem així com podíem. L'Obra Cultural Balear va reunir gent de totes les ideologies. El 1977, per preparar la manifestació del 29 d'octubre, es reunia des de gent d'UCD fins a l'extrema esquerra, i no es barallaven. La segona etapa va durar des de la transició a la democràcia fins al canvi de Govern autonòmic del 1999. En aquesta segona etapa l'Obra Cultural va ser protagonista de les accions per recuperar la llengua i la cultura, amb patrocini del Consell General Interinsular i després dels successius governs autonòmics comandats pel Partit Popular, que li confiaven moltes accions de promoció lingüística i cultural que en altres llocs es feien des del Govern: classes d'adults, campanya de normalització, etc. La tercera etapa comença amb el canvi de govern del 1999: el nou govern, en el qual hi ha gent d'una generació que ha crescut amb l'Obra Cultural Balear, assumeix les seves responsabilitats en aquest àmbit. I l'OCB, amb molta saba nova de joves que ja s'han format normalment en català, actua sobretot en accions reivindicatives i de dinamització. Ara, la tasca de l'Obra ja no és substituir les institucions, sinó col·laborar-hi per recuperar la nostra llengua i la nostra cultura.»

EL MIRALL amb el suport de

**Generalitat
de Catalunya**

Centre d'Informació
de Catalunya

Palau Robert

EXPOSICIÓ

del 10 de desembre de 2002 al 30 de juny de 2003

els sentits del vi

Palau Robert

Centre d'Informació
de Catalunya

Passeig de Gràcia, 107

08008 Barcelona

Tel. 93 238 40 00

Fax 93 238 40 10

www.gencat.net/probert

Horari de visita:

dilluns de 16 a 19.30 h

de dimarts a dissabte
de 10 a 19.30 h

diumenge i festius
de 10 a 14.30 h

Visites concertades:

telèfon de reserves
93 292 11 71

Com arribar-hi:

Metro: línies 3 i 5
estació Diagonal

Ferrocarrils de la Generalitat;
estació Provença

Autobusos: 6, 7, 15, 17, 22,
24, 28, 33, 34, 68 i T1

Catalunya
País de vins

Generalitat de Catalunya

Amb el patrocini de

Caixa Penedès

Il·lustració: Piedad Puente

Del tardofranquisme a la monarquia democràtica

DAVID GINARD I FÉRON

La imatge gairebé monolítica que havia caracteritzat la vida política a les Balears durant bona part de la dictadura franquista començà a trontollar durant la primera meitat del decenni dels setanta.

Els enfrontaments interns en les estructures locals i provincials del règim, la diversificació i el creixement de l'oposició política organitzada i dels moviments cívics i culturals, les primeres protestes obreres, la liberalització informativa i l'actitud dissident d'un sector de l'Església catòlica foren alguns dels aspectes més rellevants d'aquest fenomen.

Algunes quantes fites corresponents al període 1973-75 són ben indicatives en aquest sentit. El mes de juny de 1974, l'advocat i assagista nacionalista Josep Melià fou elegit procurador pel terç familiar enfront de Julio Barrado, el candidat de l'aparell provincial del *Movimiento*, amb un missatge electoral clarament oberturista. Dins l'esquerra, s'hi implantaren grups polítics com l'Aliança Nacional Mallorquina, l'Organització d'Esquerra Comunista, el PSOE, el PSP,

el Partit del Treball i el PORE, entre d'altres. L'estiu del mateix any, s'organitzà la Junta Democràtica de les Illes, que prengué com a base la Mesa Democràtica. El mes de gener de 1975 fou creat el col·lectiu Tramuntana. Es tractava d'una plataforma plural de debat polític, que assolí un cert ressò a través dels articles publicats en el *Diario de Mallorca*. Aquest diari es caracteritzà durant els darrers temps de la dictadura per la seva independència informativa, motiu pel qual fou objecte de diversos atacs procedents de l'extrema dreta.

Els estudiants universitaris de Palma protagonitzaren diverses vagues i manifestacions. No cal oblidar, en fi, el compromís d'una part considerable del clergat mallorquí i, sobretot, del menorquí amb l'oposició al franquisme. El mateix bisbe Teodor Úbeda fou objecte de diversos informes policials en els quals era acusat de menysprear les autoritats locals i donar suport als capellans més contestataris.

De tota manera, no fou fins a la mort de Franco (novembre 1975) quan les Balears s'incorporaren a la mobilització política que es coneixia en altres indrets de l'Estat. Des dels primers mesos de 1976, les organitzacions polítiques antifranquistes començaren a sortir de la clandestinitat aprofitant l'actitud més tolerant de les autoritats governatives. El mes de gener de 1976 se celebrà al monestir de Cura (Algaida) una trobada de plataformes unitàries de Catalunya, el País Valencià i les Balears. Es produí un fort creixement quant a l'afiliació i el nombre de grups polítics i s'arribà a una autèntica hiperinflació de sigles

Josep Melià i Fernando Abril Martorell.

CCOO experimentà un fort creixament a Mallorca.

que anaven des de l'extrema dreta a l'esquerra revolucionària, passant per diverses formacions de caràcter nacionalista. Al llarg de 1976 es crearen assemblees democràtiques a Mallorca, Menorca i Eivissa. Es tractà, de tota manera, d'uns organismes força inoperants. Si les plataformes menorquina i eivissenca restaren reduïdes als grups d'esquerra, la de Mallorca –més plural– va estar sotmesa a constants crisis internes, provocades principalment per les diverses visions existents entorn de la qüestió nacional.

D'altra banda, el sector evolucionista del règim aconseguí durant els primers mesos de 1976 fer-se amb el control de les principals institucions locals i provincials. Les fites més destacades foren la substitució, el mes de gener de 1976, de l'ultradretà governador civil Carlos de Meer per Ramiro Pérez Maura, i l'elecció del jove oberturista Paulí Buchens com a batle de Palma. Des del punt de vista cultural, no s'ha d'oblidar la considerable incidència que tingué a Mallorca el Congrés de Cultura Catalana.

La victòria de l'opció reformista impulsada pel govern Suárez da-

vant el rupturisme que, en les seves diverses expressions, propugnava l'esquerra antifranquista resultà tan clara i inevitable a les Balears com a la resta de l'Estat. El referèndum sobre la Llei de reforma política (desembre de 1976) registrà una votació clarament favorable a les tesis governamentals: el «sí» obtingué un 95,1% dels sufragis, amb una participació del 82,6%. L'oposició, que majoritàriament es decantava per l'abs-tenció, a penes pogué fer res davant l'allau propagandístic a favor del «sí».

La divisió interna i la limitada implantació de l'esquerra i el nacionalisme antifranquistes restaren paleses igualment amb motiu de les eleccions del mes de juny de 1977. Malgrat les diverses iniciatives prèvies, no fou possible articular candidatures progressistes unitàries al Congrés, mentre que per al Senat tan sols hi hagué acord a les Pitiüses i a Menorca –si bé en aquest darrer cas el PSOE se'n despenjà-. D'altra banda, pocs dies abans de les eleccions se signà un

Pacte Autonòmic, el qual implicava el compromís dels grups signants –tots els que es presentaven a les eleccions amb l'excepció d'Aliança Popular i altres grups minoritaris– de defensar la consecució d'un estatut d'autonomia. Quant als resultats electorals, es produí una clara victòria de la UCD, que amb un 51,05% dels vots es féu amb quatre diputats i tres senadors. El PSOE obtingué un

El mes de gener de 1975 fou creat el col·lectiu Tramuntana

23,14% dels sufragis, dos diputats i un senador. Aliança Popular, amb un 8,8% dels vots, s'hagué de conformar amb el senador d'Eivissa-Formentera. La resta de les candidatures obtingueren resultats gairebé marginals. Foren especialment significatius, en aquest sentit, els fracassos del PCE (4,38%) i dels nacionalistes d'Unitat Socialista (5,1%) i Unió Autonomista (3,67%). Malgrat que aquests comicis presentaren inne-

Manifestació a la plaça Major de Palma a favor de l'Estatut d'Autonomia.

gables limitacions des del punt de vista democràtic, aquests resultats reflectien prou bé el tarannà majoritàriament moderat i conservador de l'electoral balear. A diferència del que passà a Catalunya, les Illes varen ser arrossegades per la dinàmica política estatal, de tal manera que els electors donaren la seva confiança a formacions gairebé inexistents a l'arxipèlag, però que havien protagonitzat la campanya en els grans mitjans de comunicació.

Des del punt de vista econòmic, el decenni dels setanta es caracteritzà pel fort impacte que la crisi del petroli tingué a les Balears. En una economia basada en el monocultiu turístic, com la que s'havia desenvolupat a les Illes al llarg del decenni dels seixanta, per força la recessió econòmica internacional havia de tenir conseqüències

especialment greus. Des de 1974, mercats turístics com l'alemany i el britànic reduïren notablement la seva demanda; aquell mateix any el nombre de turistes arribats a l'arxipèlag es reduí un 10,75% respecte al 1973. Fins al 1978 no s'aconseguí recuperar les xifres obtingudes abans de l'esclat de la crisi. Molts d'establiments foren clausurats o reduïren la seva activitat.

La crisi turística tingué fortes repercussions sobre altres sectors vitals de l'economia il·lenca. El cas més espectacular fou el de la construcció, el qual s'havia vist perjudicat així mateix per la pràctica finalització de la construcció de la planta hotelera mallorquina. Des d'aleshores, aquest sector conegué una reestructuració que el conduí a centrar-se principalment en altres activitats consumidores de

menys mà d'obra, com l'edificació d'apartaments turístics. A més, algunes produccions industrials importants com el calçat i la bijuteria també es varen veure afectades per una forta reducció de la demanda. Com és lògic, la caiguda de l'activitat econòmica tingué repercussions immediates sobre el mercat laboral. Milers d'obriers peninsulars tornaren als seus llocs d'origen, i el nombre d'aturats s'incrementà ràpidament: entre 1973 i 1975 passà de 724 a 5.217. Moltes empreses desplaçaren part de les plantilles a la categoria de fixos discontinus, reduïren la contractació de personal eventual o disminuïren el nombre d'hores extraordinàries. La conflictivitat laboral s'incrementà amb la successió de vagues i protestes al carrer, fet que seria especialment significatiu en l'hoteleria, la construcció i el metall. Les CCOO experimentaren un fort creixement a Mallorca, i s'implantaren a Menorca i a Eivissa. A les eleccions sindicals del mes de maig de 1975 les candidatures unitàries i democràtiques, impulsades per CCOO, aconseguiren victòries absolutes o parcials en sectors com l'hoteleria, la construcció, la sanitat, l'ensenyament, o les arts gràfiques. Entre 1976 i 1977 s'implantaren a l'arxipèlag organitzacions com UGT, USO, CNT, o l'Alternativa per un Sindicat Unitari i Democràtic de Treballadors d'Hoteleria (ASUDTH). En tot cas, les eleccions sindicals de 1978 configurarien un panorama sindical no gaire diferent del de la resta de l'Estat, amb l'UGT i CCOO com a forces hegemòniques.

EL MIRALL amb el suport de

GOVERN DE LES ILLES BALEARS

Consell de Mallorca

Els 70

L'OCB acull les forces polítiques democràtiques

TOMEU MARTÍ

I amb la dosi d'ironia que el caracteritza afegeix: «Just que hi hagués arribat una setmana abans ara m'haurien lliurat una medalla... Però com que era de poble i aleshores em movia amb una mosquito...»

També ens explica com arribà a ser president de l'entitat. «El febrer de 1969 havia mort el president de l'OCB, el senyor Miquel Forteza, i l'Obra tenia la difícil papereta de trobar un successor que presentàs un perfil similar, o siguim que fos una persona intel·lectualment rellevant, socialment coneguda i amb prestigi professional. Realment era molt difícil trobar-ne el substitut. El temps passava i no s'havia pogut trobar la persona adient. El senyor Miquel Marquès, que n'era el vicepresident, convocà una junta de govern amb un únic punt en l'ordre del dia: propostes per a la presidència de l'OCB. Jo en aquells temps era membre de la Junta pel simple mèrit de ser jove i, tal vegada, per no ser home de lletres.»

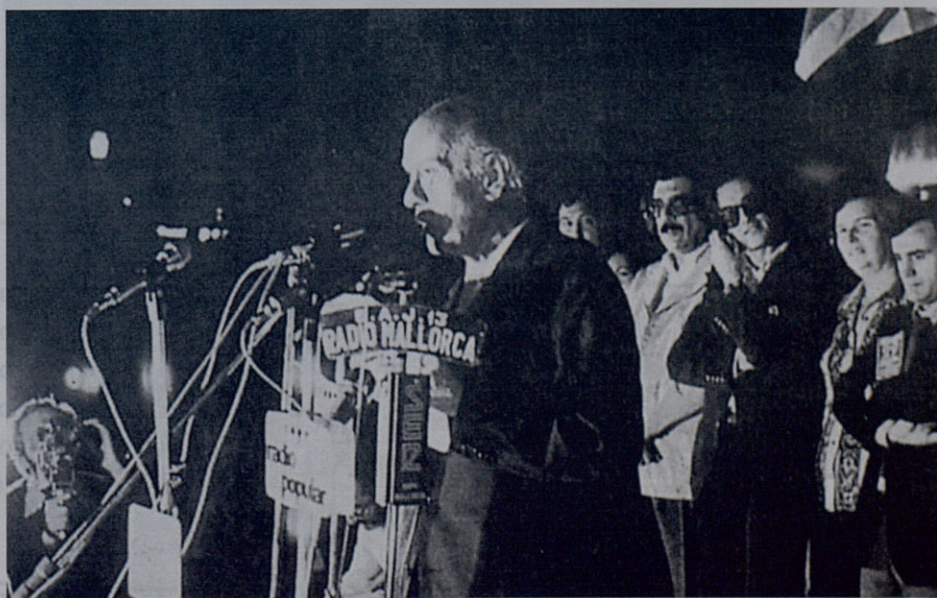
«Aquell dia, la Junta estava a punt d'acabar com les anteriors, és a dir, sense resultat positiu quant a propostes de president. Aleshores Pau Alcover em proposà a mi. Tothom quedà molt sorprès, però el cert és que acceptaren la proposta. D'aquesta forma vaig esdevenir president de l'OCB, perquè no hi hagué ningú més que ho volgués ser. Després vaig sentir l'emoció de pensar en el goig que hauria tengut mon pare. D'ell em venia el meu compromís amb la meva identitat lingüística i per a ell fou

el meu primer pensament.»

D'aquells anys, les darreries del franquisme i la primeríssima transició, que ell visqué des de la presidència de l'OCB, recorda sobretot la il·lusió de la gent. «Va ser una època plena d'il·lusions. La gent –bé una minoria, però prou important– estava il·lusionada amb la política i amb els canvis que es vivien. Érem tota l'oposició al franquisme. L'OCB d'aquells anys va acollir les forces democràtiques.» La part més grisa d'aquella època era el control governamental: «Estàvem molt controlats pel govern civil, perquè sabien que l'OCB acollia les forces polítiques democràtiques.»

Durant aquella època es promogueren diverses expressions culturals, hi havia les seccions de teatre i d'ensenyament, i es feien cursos

L'analista clínic i veterà promotor nacionalista Climent Garau va ser president de l'OCB des de 1970 a 1976 i recorda amb claredat com va entrar en contacte amb l'OCB: «Vaig saber que hi havia un grup de gent que havia constituït l'OCB i vaig anar a Llibres Mallorca i m'hi vaig apuntar. Tenc el número 37».

Josep Maria Llompart durant el seu discurs a la plaça Major de Palma a la manifestació del 29 d'octubre de 1977.

de llengua catalana. Climent Garau també recorda que «entre els anys 1974 i 1976 prengueren força certes activitats pedagògiques de l'Obra: els cicles de conferències, la intervenció i l'organització de taules rodones per qüestions urba-

Deu anys després de deixar la presidència, el mes de gener de 1993, Llompart morí. Hem parlat amb la seva vídua, Encarnació Vinyes, per saber alguna cosa més d'aquella època.

bona junta directiva, va tenir molts bons col·laboradors.» Recorda que encara que no coneix gaire bé el procés que el dugué a la presidència de l'OCB, opina que «degué ser en Moll que li va demanar».

Llompart fou president entre 1977 i 1983

nístiques i de defensa del territori, la presentació de les diferents ideologies polítiques...» També cal destacar que durant aquells anys hi hagué un fort augment del nombre de socis.

El poeta i referent cívic Josep Maria Llompart va ser el president de l'OCB entre els anys 1977 i 1983.

que «a més a més, en Pep era molt introvertit, xerrava més jo de les meves coses a l'institut que no ell de les seves coses».

La vídua de Llompart recorda només alguns dels moments més importants, com quan va arribar a la presidència: «En Pep va tenir una

«Eren uns anys en què jo tenia molta feina i d'allò que feien a l'OCB en sabia poques coses», ens explica Vinyes, i afegeix

«La presa de possessió del càrrec de president es va fer en un sopar. Record que en Pep va citar Emili Darder per mor que era un home que havia fet molt pel català i quan es va referir a Emili Darder va dir "assassinat pels feixistes" i n'hi va haver un que tornà blanc i sortí a la terrassa a respirar.»

Un altre dels records que manté més vius és el de la manifestació en demanda de l'Estatut, que es va fer a Palma l'octubre de 1977. «D'això sí que me'n record beníssim, perquè vaig passar molta pena. Tothom es va posar a cridar "català! català!" i ell va aguantar, i després hi hagué una reacció d'aplaudiments», i encara afegeix: «A més no ho havia escrit ell, ho duia escrit. Tenia tan bona veu... Jo sempre deia que s'havia perdut un gran actor de teatre.» Vinyes pensa que «ara no passaria això, hi ha més cultura. És una qüestió científica, d'on ve la nostra llengua i l'evolució que ha fet. És una qüestió històrica, no és una qüestió d'opinió».

«La llengua és allò que més preocupava en Pep —ens diu—, li feien molta il·lusió les classes de llengua, i feia molta falta.»

Congrés de Cultura Catalana. (Plaça Major de Palma, 1975).

Viajes
MARTEL S.A.
CIBAL 021

ESPECIAL CAP D'ANY A MALLORCA
(del 31 desembre al 01 gener)

HOTEL *** Zona Arenal	36,00 Euros
HOTEL *** Zona Arenal	130,00 Euros
HOTEL *** Zona Palmanova	95,00 Euros
HOTEL *** Zona Sta. Ponsa	100,00 Euros
HOTEL *** Zona Peguera	90,00 Euros
HOTEL **** Zona Cala Millor	95,00 Euros

Preu per persona

Informes i reserves: OMS, 50 B. Box 696 · 07003 Palma (Mallorca)
Tel. 971 72 38 42 · Fax 971 72 69 42 · <http://www.viajesmartel.com>

Els inicis del procés autonòmic

DAVID GINARD I FÉRON

Malgrat comptar amb algunes característiques específiques innegables, en línies generals el procés autonòmic balear s'ha d'entendre fonamentalment en funció de la generalització de les reivindicacions autonòmiques que s'havia produït a Espanya en l'etapa final del franquisme com a conseqüència de la pressió dels nacionalismes català i basc.

D'aquesta manera, la pràctica totalitat dels grups polítics es mostraren partidaris de la descentralització de l'Estat i de la protecció de les llengües minoritàries. Aquest fet tendria la seva plasmació pràctica en el disseny, amb la Constitució de 1978, d'un model d'Estat conegut com a Estat de les autonomies, que venia a ser un híbrid entre l'Estat centralitzat i el federal, i que en bona part fou impulsat pel govern d'Adolfo Suárez com a antídoto per controlar millor les reivindicacions d'Euskadi i del Principat.

Com és prou conegut, l'Estat de les autonomies espanyol es caracteritzà per l'existència de dues velocitats en el procés d'assumpció de l'autogovern. D'una banda, les comunitats anomenades *històriques*, que assolirien un major nivell competencial mitjançant l'article 151 de la Constitució. D'una altra, la resta de les comunitats, que s'haurien de conformar amb menys competències a través de la via lenta de l'article 143.

No hi ha dubte que les Balears comptaven amb certs elements d'identitat que, d'entrada, podrien haver atorgat a les Illes, sinó el caràcter de comunitat històrica que fou reconegut a Catalunya, el País Basc i Galícia, almenys un cert trac-

tament diferencial. Entre aquests, cal destacar la condició d'insularitat, l'existència d'una llengua i una cultura diferents de la castellana, o el fet d'haver comptat amb un estat propi durant l'edat mitjana. La realitat, però, és que les Balears quedaren molt enfora de gaudir un tractament privilegiat. El sostre competencial balear restà per davall no ja del de les nacionalitats històriques sinó també de les d'Andalusia, el País Valencià, Navarra, les Canàries o Aragó. La reduïda implantació electoral del nacionalisme illenc, la indiferència de la major part de la població, l'escàs pes demogràfic de l'arxipèlag i el desconeixement que sobre la realitat balear hi havia en l'Administració central poden considerar-se les principals causes d'aquest relegament.

Des del final del decenni dels setanta, la vida política illenca va estar marcada pel debat entorn de l'Estatut d'autonomia.

L'Estatut fou aprovat per les Corts el febrer de 1983.

Altrament, el procés autonòmic balear va ser especialment complex, en part a causa dels enfrontaments respecte al tractament que havia de tenir el fet pluriinsular. De fet, l'entusiasme popular –que en cap moment va ser

tació de les Balears es constituïren en assemblea, sota la presidència de Jeroni Albertí. Paral·lelament, des dels àmbits cívics nacionalistes es prepararen diverses accions per motivar la consciència popular respecte a la qüestió autonòmica.

Cal destacar, en aquest sentit, la manifestació celebrada a Palma el 29 d'octubre de 1977. Segons estimacions de l'època

qual responia en bona part al mitisme respecte a altres concentracions per l'autogovern que havien tingut lloc en altres indrets de l'Estat, com la de Barcelona de l'11 de setembre anterior.

En tot cas, i fent part d'un procés que abastà la pràctica totalitat del territori espanyol, el juliol de 1978 les Balears obtingueren, mitjançant un Reial decret, el règim de preautonomia. D'aquesta manera, es constituí un Consell General Interinsular provisional, presidit per Jeroni Albertí, amb unes competències gairebé ridícules (de fet, fins i tot hagué de conviure amb la Diputació Provincial, que no es dissolgué fins al maig de 1979). El mes de desembre, s'aprovà en referèndum la Constitució espanyola; en el cas balear amb un 89,5% de vots favorables, amb una participació del 70% del cens electoral. Com ja hem assenyalat, el títol VIII reconeixia a les regions i naciona-

El mes de maig de 1983 tingueren lloc les primeres eleccions autonòmiques

especialment intens – es va reduir de manera ostensible durant els primers anys del decenni dels vuitanta, i el procés autonòmic esdevingué poc més que un tràmit administratiu conduït per un acord polític entre els dos principals grups polítics de l'Estat.

Un mes després de les eleccions a Corts Constituents, els onze diputats i senadors elegits en represen-

–probablement força exagerades–, hi haurien participat entorn de les 30.000 persones, per la qual cosa es tractà d'una de les majors mobilitzacions de la història de les Balears. D'aquesta manera, es pogué demostrar que, almenys entre un sector de la població, hi havia una sensibilitat autonomista. Tot i això, no hi ha dubte que hi ha hagut una certa mitificació de l'acte, l'èxit del

L'abril de 1979 tingueren lloc les eleccions preautonòmiques, que guanyà la UCD.

litats d'Espanya el dret a l'autonomia dins la unitat de l'Estat i establia dues possibles vies d'accés: l'article 151 i l'article 143. A l'igual que a la Constitució republicana de 1931, es prohibia la federació entre comunitats autònomes.

L'abril de 1979 tingueren lloc eleccions preautonòmiques. Aquestes foren guanyades per la UCD, que assolí una clara majoria al Consell General Interinsular i al Consell de Mallorca. A Eivissa-Formentera, el triomf fou per a una candidatura independent promoguda per Aliança Popular. En les eleccions municipals celebrades simultàniament, la principal sorpresa fou la victòria apurada de les formacions d'esquerra (PSOE, PSM i PCIB) a Palma.

El procés d'elaboració de l'Estatut d'autonomia es plantejà entorn de tres grans qüestions. En primer lloc, la via d'accés: l'article 151 —que d'entrada

comptava amb el suport de la majoria de les forces polítiques— o el 143. En segon lloc, la distribució dels diputats del futur parlament balear entre les diferents illes. Aquesta es podia dur a terme amb criteris proporcionals en funció de la població de cada illa o bé amb criteris paritaris. Segons aquest segon sistema, Mallorca tindria el mateix nombre de representants que la resta de les Illes juntes, malgrat reunir prop del 80% de la població de l'arxipèlag. Per evitar un excessiu pes de Palma, fins i tot es plantejà la possibilitat d'establir districtes dins Mallorca, com ja s'havia aplicat en les eleccions preautonòmiques. No es tractava, ni molt menys, d'un tema banal. D'una banda, a

Menorca, a Eivissa i a Formentera hi havia una forta prevenció davant el centralisme mallorquí, que de fet havia estat exercit en temps recents per la Diputació Provincial, i per tant es temia que les futures institucions balears actuassin al marge dels interes-

L'Estat de les autonomies es caracteritzà per l'existència de dues velocitats

sos de les illes petites. A més, en les eleccions de 1977 i 1979 s'havia pogut percebre un comportament electoral peculiar per a cadascuna de les illes de l'arxipèlag, que responia a una constant històrica vinculada a les diferents estructures socioeconòmiques; en especial la forta implantació conservadora a les Pitiüses i el major pes relatiu de l'esquerra a Palma que a la part forana de Mallorca.

Finalment, no s'havia d'oblidar la qüestió lingüística. Aquesta no consistia tant en la proclamació del caràcter cooficial de la llengua pròpia de les Balears com en el de la denominació d'aquesta en el text estatutari. Entre juliol de 1980 i maig de 1981 l'anomenada comissió dels onze —integrada per representants de totes les formacions presents al Consell General Interinsular— intentà redactar un projecte d'estatut consensuat. Però la problemàtica generada per qüestions com el sistema d'elecció dels diputats i el paper dels consells insulars va bloquejar-ne l'aprovació.

Finalment, un pacte entre la UCD i el PSOE, signat el juliol de 1981, permeté tirar endavant un nou projecte.

**erco
leta**

Gianni Rodari

Infants de 0 a 4 anys
Ensenyament en català
Pedagogia activa
Grups reduïts
Servei de cuina

ARQUITECE BENNÀSSAR, 46
07004 PALMA - Tel. 971 29 90 86

**erco
leta**

Gianni Rodari

Aquesta entesa entre les dues formacions majoritàries s'inscriví dins el conjunt d'acords en matèria autonòmica establerts després de l'intent de cop d'Estat del 23 de febrer de 1981 i que donarien lloc a la Llei d'harmonitza-

es administratives de la comunitat. Els consells insulars eren integrats pels parlamentaris de cada illa i elegien un president. El català era definit com a llengua pròpia i oficial juntament amb el castellà. Les competències de la comunitat autònoma incloïen, entre d'altres, les obres públiques, l'ordenació del territori, els trans-

Aquests resultats electorals eren prou significatius, atès el predomini socialista a gairebé tot l'Estat, i confirmaven la tendència moderadament conservadora de l'electorat balear.

Des del punt de vista econòmic, cal assenyalar que des del començament dels anys vuitanta es va poder albirar la sortida a la crisi turística i es constatà que aquesta representava únicament un alentiment del fortíssim creixement de 1959-73, que en absolut implicaria el final del model econòmic balear. De fet, des de 1982 s'experimentà una nova etapa d'acceleració. El nombre de turistes arribats a les Balears passà dels 5.290.654 d'aquell any als 6.998.710 de 1987. Els beneficis acumulats en aquests anys permeten un fort increment en la construcció d'apartaments turístics a Mallorca i, fins i tot, que alguns empresaris mallorquins es llançassin a fer inversions turístiques en altres països, en especial al Carib. Paral·lelament, el decenni dels vuitanta conegué una eclosió de la consciència ecològica dels ciutadans de les Illes. En aquests anys tingueren lloc algunes de les principals mobilitzacions en defensa de la protecció d'espais naturals emblemàtics que es trobaven en perill per causa de la nova acceleració urbanística. Alguns casos paradigmàtics foren els de les lluites per preservar es Trenc, sa Dragonera o ses Salines d'Eivissa i Formentera.

Un pacte entre la UCD i el PSOE permeté tirar endavant un nou projecte

ció del procés autonòmic, fortament contestada pels grups nacionalistes.

L'Estatut fou aprovat finalment per les Corts el mes de febrer de 1983 seguint la via lenta (article 143) i entrà en vigor l'1 de març següent. Fou un dels darrers a ser promulgats, juntament amb els d'Extremadura, Madrid i Castella i Lleó. De manera significativa, la repercussió pública d'aquest esdeveniment fou molt escassa. L'Estatut establí una organització institucional integrada pel Parlament, el Govern, la Presidència de la comunitat autònoma i els consells insulars (Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera).

A les institucions comunes a tota la comunitat autònoma els corresponien els poders de direcció política, incloent-hi la potestat reglamentària, la planificació i el control, mentre que els consells insulars s'encarregarien d'executar la majoria de les competències

administratives de la comunitat. Els consells insulars eren integrats pels parlamentaris de cada illa i elegien un president. El català era definit com a llengua pròpia i oficial juntament amb el castellà. Les competències de la comunitat autònoma incloïen, entre d'altres, les obres públiques, l'ordenació del territori, els transports, l'assistència social, la cultura i l'esport, el foment del turisme i del desenvolupament econòmic, i la supervisió de l'Administració local. El mes de maig de 1983 tingueren lloc les primeres eleccions autonòmiques. La Coalició Popular (Aliança Popular, Partit Demòcrata Popular i Unió Liberal) i el PSOE obtingueren 21 escons; Unió Mallorquina –i altres grups aliats–, 8; i el PSM, 4. D'aquesta manera, el suport dels regionalistes de centredreta resultà decisiu perquè la Coalició Popular pogués formar govern. El conservador Gabriel Cañellas fou elegit president del Govern balear, mentre que Jeroni Albertí (UM), Tirs Pons (PSOE) i Cosme Vidal (Coalició Popular) aconseguiren les presidències dels consells de Mallorca, Menorca i Eivissa-Formentera respectivament. Així, dels tres consells insulars, únicament el de Menorca restà sota el control de l'esquerra.

"Encara queden botigues"
Casa Pomar Flores

PAPERS PINTATS I PINTURES · ARTICLES PER A ARTISTES · VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 971 72 14 83 - Fax 971 71 93 12 - 07002 - PALMA (MALLORCA)

Els anys 80

Una època d'iniciatives a favor

dels mitjans de comunicació en català

ANTONI OLIVER

La dècada dels vuitanta va ser molt intensa des del punt de vista polític i cultural. Basta recordar que acabava la transició política, l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears va entrar en vigor, s'estructurava l'Estat de les autonomies, i el PSOE guanyava l'any 82 les eleccions amb més de deu milions de vots. El partit AP de Fraga guanya les primeres eleccions autonòmiques a les Balears. No obstant aquesta agitació política, semblava que les coses sempre funcionaven amb una certa normalitat i esperança. Com que quasi tot estava per fer, tot semblava possible.

Ignasi Ribas i Ferran Gomila, tots dos advocats, varen ser importants protagonistes d'aquesta dècada quasi prodigiosa de consolidació democràtica i de sensació de llibertat recuperada. Recorden, des d'avui, sense nostàlgia, una època intensa. Tots dos segueixen en el seu compromís cívic i social des de posicions progressistes.

Ignasi Ribas, advocat, activista polític des dels anys seixanta i militant del PCE des de 1968 fins els 80, va ser president de l'Obra Cultural Balear des de 1983 a 1987, un poc més de tres anys. Assegura Ribas que «es pot dir que en aquesta època es posen les bases del que després es consolidarà a l'OCB: una nova estructura organitzativa i també l'impuls donat al coneixement de la llengua catalana, els cursos de català».

Recorda com es va produir l'accés

a la presidència: «El mes de febrer de 1983 s'aprova l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears i aquest va ser un instrument important per impulsar d'una forma decidida la normalització lingüística. Si bé sempre havia estat compromès amb la defensa de la nostra cultura i de la nostra llengua, em va sorprendre un poc la invitació de Josep Maria Llopart a ser candidat. Jo no podia dir mai que no, perquè era un dels homes que més exemple cívic ha donat, a part de ser un gran poeta i escriptor».

«Record d'aquesta època que teníem un Estatut acabat d'aprovar, vaig tenir l'honor de participar en la redacció de l'avantprojecte, i una de les coses que possibilitava

La dècada dels vuitanta va ser molt intensa des del punt de vista polític i cultural.

l'avantprojecte va ser que ningú no va discutir que la llengua de la comunitat autònoma era la catalana, cosa que no va passar a València. És a dir que aquesta circumstància va suposar tenir un instrument per fer feina i exigir una Llei de nor-

taca Ribas, «vèiem que era fonamental incidir en els mitjans de comunicació i no hi havia iniciatives d'aquest caire; el Govern de Cañellas deia que la recepció de TV3 era inviable i impossible». «D'aquesta etapa—recorda—el més

important va ser aconseguir aquesta recepció de TV3 a les Illes i després, de Canal 33 i Canal 9, després d'una gran cam-

fins i tot, polèmic».

Amb posterioritat, assenyala Ferran Gomila, «es va emprendre una línia de col·laboració amb les emissores de televisió locals i es va contribuir a augmentar-ne l'abast facilitant la instal·lació d'emissors i repetidors als terrenys de Voltor a Alfàbia, i també amb una col·laboració quant a assessorament».

Ribas continua recordant l'època i assenyala que «hi va haver una altra qüestió que va donar un canvi qualitatiu i quantitatiu a l'OCB i va ser la creació d'una certa infraestructura associativa i administrativa, i una certa professionalització, com va suposar la creació de la Gerència». Aquesta professionalització es va impulsar perquè «vàrem veure que en una etapa ja democràtica, les organitzacions socials i de la societat civil, igual que ara amb les organitzacions no governamentals, han d'actuar amb una mínim d'infraestructura professional. Els pressuposts van creixent, cal fer una bona gestió i tenir capacitat de generar recursos i administrar-los amb eficàcia i transparència al servei dels objectius estatutaris».

Ferran Gomila destaca que quan va estar a la Junta es va incidir en la professionalització de la gestió i que, finalment, es va decidir anar cap a una figura d'«un president executiu que unís la representació de l'entitat i la responsabilitat de la gestió». Amb aquest plantejament es va presentar l'actual president i gerent, Antoni Mir.

Fins aleshores els presidents «no havien tingut aquest caràcter executiu i eren persones que feien un paper més de representació de l'entitat. Però a poc a poc la presidència—assegura Ferran Gomila—va assolint molta gestió i els presidents es veuen desbordats i cobra més relleu la figura del gerent. Llavors es pensa que la presidència tingui un caràcter executiu i els socis vàrem creure que seria convenient que Antoni Mir, només gerent fins aleshores, assumís també la presidència amb caràcter executiu».

La implicació amb els moviments ciutadans va ser constant

malització lingüística», explica Ribas.

Ferran Gomila, per la seva banda, afirma que a mitjan anys setanta va estar en una junta de l'OCB i després, un altre cop a la segona meitat dels vuitanta, en què es va intentar seguir una línia de consolidació de l'entitat centrada en els aspectes de difusió de TV3 i en l'impuls de diverses activitats públiques, com la potenciació dels Premis 31 de Desembre.

Ignasi Ribas incideix en aquest aspecte i recorda com es va iniciar la difusió de TV3. «Vèiem que hi havia una mínima presència del català en les administracions públiques i en l'ensenyament, hi havia d'haver una política en aquest sentit, que lògicament l'havia de fer el Govern impulsat per entitats com l'OCB». No obstant això, des-

panya popular».

El nou paper de l'entitat, una vegada assolida la democràcia i l'autonomia, és posat en relleu per Ferran Gomila. «L'Obra va tenir un paper de lloc d'encontre de les forces democràtiques, sobretot als anys setanta, i en la segona època en què vaig ser de la Junta Directiva i també copresident juntament amb Catalina Ortega i Bartomeu Colom, es va impulsar la gestió cultural i els valors de la llengua i la cultura en el context de l'Estat de les autonomies».

La recepció de TV3 va ser una primera passa en l'actuació sobre els mitjans de comunicació audiovisual. Ignasi Ribas precisa que «això ho va fer l'OCB, però l'instrument per dur-ho a terme va ser l'Associació Voltor perquè pensàvem que era un tema complex i,

Ignasi Ribas fou president de l'OCB.

A final dels anys setanta es produeix un debat sobre quin havia de ser el paper de l'OCB en una situació democràtica consolidada. Hi ha opinions que van des de que no hi té paper o bé que ha de ser una associació al marge de l'acció política. Hi havia diferents opcions i formes de veure les coses.

En aquest aspecte –recorda Ignasi Ribas–, «nosaltres vàrem tenir clar des del primer moment el paper que havia de tenir l'OCB i era que havíem de tenir més protagonisme, perquè la nova etapa democràtica i d'autogovern necessitava, més que mai, una articulació de la societat civil en tots els aspectes».

La implicació amb els moviments ciutadans va ser constant i en aquella època es varen tenir «molt bones relacions amb el GOB, per exemple, i a tots els actes en defensa del nostre patrimoni mediambiental i a favor d'un model territorial de desenvolupament sostenible, hi vàrem participar», apunta Ignasi Ribas.

Respecte de les relacions amb el primer govern de Cañellas, «les relacions varen ser limitades. Encara que

va costar molt, aconseguírem partides pressupostàries, fonamentalment varen ser ajudes per a la recepció de TV3», afirma Ignasi Ribas.

En canvi, assegura que «no record amb el Govern –presidit per Cañellas– una relació molt fluida, ens va costar, si bé s'ha de reconèixer que aquí no hi va haver els problemes de València amb el bún-

quer barraqueta, els blaveros, etc., almanco AP no qüestionava aquí d'una forma oberta la qüestió del català».

Respecte de les relacions amb els moviments ciutadans, Ferran Gomila recorda que «hi ha un moment en què l'OCB s'obre cap a noves perspectives de la societat i deixa de banda la forta politització dels anys setanta, de lloc de trobada de forces antifranquistes, i es reafirma cap a un paper de gestor i potenciador cultural». Hi afegeix que «és el moment en què s'està consolidant l'Estat de les

autonomies i hi ha una forta empena dels valors de la cultura i dins d'aquest aspecte hi ha una atenció important en el món universitari i de la comunicació». És l'època en què «es consolida EL MIRALL com a revista i es comença a treballar en conve-

És consolida EL MIRALL com a revista i es comença a treballar en convenis culturals

nis culturals en l'àmbit insular i del Govern».

En l'actualitat, Ignasi Ribas viu dedicat als assumptes professionals de l'advocacia. No obstant això, segueix molt interessat pels assumptes públics. Troba que encara hi ha molts de reptes en el futur que han d'assumir entitats com l'Obra Cultural. Pel que fa a aquest tema, assenyala que «aquestes entitats sempre tenen un paper en la societat», en aquest sentit apunta que «no s'ha de perdre de vista per on avança la societat i som davant una societat plural, barrejada. La integra-

PRODUCTES DEL SUD FETS AMB DIGNITAT

 Càritas

Palma. C/ de l'Oli, 6 baixos
Inca. Finestra del Sud Pl. de l'Orgue, 5
Manacor. Casal de la Pau C/ del Pou fondo, 1
Maó. C/ de la Concepció, 15
Ciutadella. C/ de Josepa Rossinyol,
Alaior. C/ de Menor, 21
Ferrerries. Ca na Clara C/ de Ciutadella

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

LLIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

LLIBRES DE TEXT

DISCOS I CASSSETTES

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

Vòltor-OCB. Enregistrament dels debats electorals, el 7 de maig de 1987.

ció dels immigrants –posa en relleu– és essencial. S'ha de defensar una política d'immigració progressista, des del punt de vista cultural ha de ser integradora, ja que integrar l'immigrant és una labor de futur de l'OCB».

Una fita important fou la recepció de TV3 i després, de Canal 33 i Canal 9

Una altra tasca de futur –manifesta– és «fer front a la globalització, als nous models de mitjans de comunicació. Abans es parlava de la normalització del català en els mitjans audiovisuals, però ara tot això ha canviat, hi ha Internet, i les associacions com l'OCB haurien de preocupar-se per la invasió de l'anglès com a llengua normal de comunicació. A vegades –destaca– la defensa de la llengua pròpia et du a pensar que el competi-

dor més important és el castellà i avui en dia el principal competidor d'una llengua minoritària com el català és l'anglès, el model de globalització és l'anglès i això per la gran hegemonia cultural dels Estats Units, evidentment no serà

per l'hegemonia de l'Imperi britànic. La defensa de la nostra cultura s'ha de contraposar a la cultura i el mode de viure nord-americà»,

assenyala.

Ferran Gomila, avui dia presideix l'Associació Vòltor i també la d'El Mirall, que edita la revista mensual del mateix nom, però també viu més dedicat als seus assumptes professional i veu el paper de l'OCB en el futur d'una forma diferent que Ignasi Ribas. «Estam en una situació de transició, perquè les decisions estan cada vegada més condicionades per la política partidària» i destaca que «estam més a pla-

er amb el govern del Pacte de Progrés que no amb un govern del Partit Popular, però no es tracta de ser una entitat que giri entorn del Pacte de Progrés, perquè estam al servei de la societat. El paper ha de ser consolidar-se com a entitat que treballa a favor de la cultura i la llengua pròpia i no ha d'ocupar aquest paper central de fa quinze anys, ha d'assolir un paper més cooperatiu i dinamitzador de les iniciatives culturals. Això no vol dir que es perdi interès per la política –destaca Ferran Gomila– «com demostren les campanyes a favor de l'autogovern, de l'aplicació del règim especial, de les reivindicacions de la millora de les comunicacions entre illes, de l'ús del català..., però aquestes opcions haurien d'estar per damunt de la política partidària». Així mateix, assegura que «si no fos per l'OCB certes reivindicacions caurien en sac foradat, hi ha un sac de coses en què sempre farà falta la presència de l'OCB».

Les Balears i l'Estat de les autonomies

DAVID GINARD I FÉRON

Per primera vegada des de 1715, les Illes comptaven amb un poder legislatiu i executiu propi que permetia combinar l'autogovern del conjunt de l'arxipèlag amb un notable grau de descentralització insular. Però, tal com ha posat en relleu Bartomeu Colom, l'extraordinari canvi institucional que ha representat el nou model políticoadministratiu ha vist parcialment diluïda la seva efectivitat per altres circumstàncies; en particular les deficiències en el ritme d'assumpció de les competències i en el seu exercici. No es pot negar, de tota manera, que des de 1983 la vida política balear s'ha centrat de manera molt preferent en el funcionament de les institucions autonòmiques. D'altra banda, des del començament del decenni dels noranta s'ha intentat impulsar des d'algunes entitats cíviques diverses iniciatives per ampliar l'autogovern, que han tengut un grau de participació popular notable, però irregular. En tot cas, si bé és cert que la conscienciació respecte a l'anomenada qüestió nacional continua essent minoritària en la població balear, no es pot negar que aquesta té una incidència molt considerable entre alguns dels sectors més dinàmics de la societat; en particular el món cultural, l'ensenyament o l'associacionisme. De fet, sembla que, si a hores d'ara la pràctica totalitat de les forces polítiques balears han assumit, si més no teòricament, la defensa de l'autogovern i de la normalització lingüística i cultural com a valors positius, això es deu en bona part a la influència d'aquestes elits profes-

sionals i intel·lectuals. Tot i que l'Estatut ha estat objecte de dues reformes tímides (1993 i 1999) i que s'han assumit noves competències, com les d'educació i de sanitat, el nivell d'autogovern de les Balears és encara clarament inferior al de les comunitats anomenades històriques.

L'evolució política recent a les Illes Balears ha estat caracteritzada pel predomini conservador; de tal manera que el Partit Popular ha exercit el govern de la comunitat autònoma durant setze dels denou anys transcorreguts des que fou aprovat l'estatut. A manera de resum, podem assenyalar que durant la primera legislatura (1983-87) es posaren en funcionament les institucions autonòmiques, s'inicià el traspàs de competències procedents del Govern central i s'aprovà la Llei

Malgrat les seves mancances, no hi ha cap dubte que l'aprovació de l'Estatut suposà un canvi institucional excepcional en la història contemporània de les Balears.

Durant 1987-91 Cabrera esdevingué parc nacional.

de normalització lingüística. De tota manera, la vida política autonòmica estigué marcada principalment per la qüestió urbanística, les polèmiques sobre la contractació de béns i serveis, i les tibantors entre els grups polítics de centredreta que

que el PP perdés poder autonòmic. Un acord polític entre PSOE, PSM, UM i Esquerra Unida (Pacte de Progrés) permeté que l'esquerra i el nacionalisme es fessin amb el control del Consell de Mallorca (juliol de 1995). Poc després, un escàndol de corrupció (cas túnel de Sóller) obligava Gabriel Cañellas a presentar la dimissió. El seu substitut,

dels progressistes entre 1999 i 2002 s'ha vist enterbolida pels conflictes interns, especialment greus en el cas de les Pitiüses —on el conseller d'Els Verds fou expulsat del govern l'any 2000—, i pels enfrontaments amb el Govern central. A més, una part dels poders econòmics i dels mitjans de comunicació de les Illes han adoptat una estratègia de desgast del govern progressista, al qual de manera especial s'ha volgut responsabilitzar de la presumpta crisi turística a l'arxipèlag.

Respecte a l'evolució econòmica durant els anys noranta, podem dir que, després d'un cert alentiment al final del decenni anterior, la conflictivitat política viscuda per països mediterranis com Iugoslàvia, Algèria i Turquia permeté que el sector turístic balear experimentàs un impuls extraordinari. No debades, entre 1991 i 1995 la demanda turística passà dels 6.518.522 visitants als 8.468.138. Per nacionalitats, destaca l'hegemonia creixent del mercat alemany, que el 1995 representava un 38,69% del total de visitants estrangers. Paral·lelament, l'oferta de places arribà el 1994 a les 379.185. Si s'afegeix a aquestes les corresponents als allotjaments no reglats, podem concloure que l'oferta turística de les Illes se situa entorn del mig milió de places. A més, cal tenir en compte, d'altra banda, que en els darrers anys l'activitat turística s'ha diversificat considerablement en introduir noves fórmules que permeten atreure visitants de major poder adquisitiu: turisme rural, turisme esportiu i nàutic, etc.

Com a conseqüència, es pot afirmar que el final del segle XX s'ha carac-

El PP ha exercit el govern de la comunitat autònoma durant setze anys

integraven la majoria parlamentària, de tal manera que l'estabilitat institucional perillà. Tot i això, les eleccions de 1987 foren guanyades novament per Gabriel Cañellas i la coalició AP-Partit Liberal. Cal destacar que en aquesta segona legislatura (1987-91) fou aprovada la Llei d'espais naturals, que establia unes àrees d'especial interès ecològic que rebrien protecció davant el creixement urbanístic; Cabrera esdevingué parc nacional, i s'acordà la distribució de competències als consells insulars. El 1991 el Partit Popular, ara en coalició amb UM, assolí la majoria absoluta i fins i tot desallotjà el PSOE de l'Ajuntament de Palma i —gràcies al vot d'un conseller trànsfuga— del Consell Insular de Menorca. La crisi dels socialistes, l'auge del PP al conjunt de l'Estat i la nova victòria del PP en les eleccions autonòmiques de maig de 1995 semblaven anunciar una llarga permanència de la dreta al capdavant de les institucions autonòmiques balears.

El període 1995-99 representà, però, l'inici d'un procés que conduí al fet

tut, Cristòfol Soler, hagué de deixar també el càrrec al cap d'un any. La seva renúncia es degué a les pressions dels sectors més dretans del PP, descontents amb el seu tarannà dialogant i la seva sensibilitat cap a la normalització lingüística i la protecció del territori. Tot i els esforços del nou president Jaume Matas, les divisions internes dins el PP i el seu desgast després de setze anys en el govern propiciaren que els populars perdessin la majoria absoluta en les eleccions de juny de 1999.

Com a conseqüència d'aquests resultats, els partits d'esquerra i els nacionalistes aconseguiren a la fi arribar al poder autonòmic. D'aquesta manera, des de l'estiu de 1999 el Govern de la comunitat autònoma està presidit pel socialista Francesc Antich al capdavant d'una coalició integrada pel PSOE, PSM, EU i Els Verds, amb el suport exterior d'UM. Els pactes de progrés també governen els tres consells insulars i alguns dels principals ajuntaments de la comunitat, si bé Palma, Inca i Manacor estan en mans del Partit Popular o forces aliades. La gestió

Plaça Rosselló, 4A, 3r
Tel. 971 72 33 56
Fax 971 71 89 01
07002 Palma (Mallorca)

- Plànols Topogràfics
 - Medicions
 - Replanteigs
- Fotografies Aèries
 - Verticals
 - Panoràmiques
- Publicitat Aèria
- Peritatges
- Valoracions
- Projectes Agrícoles
- Estudis Mediambient

Ses Piules

Estudi
de
Perruqueria

Carrer de la Riera, núm. 3, 1r - 07003 - Palma - Tel. 971 71 80 37

teritzat per la consolidació d'una economia gairebé exclusivament de serveis. L'agricultura ha esdevingut una activitat marginal, alhora que s'ha assistit a un procés de desmantellament industrial. Fins i tot Menorca—l'illa que més s'havia resistit al procés d'especialització turística— ha abandonat la diversificació i, des de 1986, ha entrat de manera clara en l'economia turística. Dades corresponents a 1994 indiquen que els serveis representaven aleshores un 82% del valor afegit brut de les Balears davant un 9,5% de la indústria, un 6,5% de la construcció i un 2% de l'agricultura. A causa dels problemes que planteja aquest alt grau de dependència respecte a la demanda turística, des de les institucions autonòmiques s'ha intentat cercar solucions per als sectors en crisi (plans de reindustrialització, foment de les noves tecnologies, subvencions a l'agricultura, etc.), amb resultats desiguals. Tot i que ha continuat havent-hi un atur estructural, al final dels anys noranta s'ha tendit cap a una plena

ocupació, fet que ha obligat a importar mà d'obra de l'estranger. De tota manera, s'ha consolidat la precarització de l'ocupació, bona part de la qual és de caràcter estacional.

En els dos darrers decennis, la població de les Balears ha continuat augmentant, encara que d'una manera més moderada que en el període 1960-73. Dades corresponents al 1999 indiquen que la població de les Illes era de 811.709 habitants. L'increment es deu fonamentalment a la immigració, atès l'estancament del creixement natural. Un fenomen molt destacat dels anys del canvi de segle ha estat el fort creixement del nombre de residents estrangers. D'una banda, s'han establert a les Balears, sobretot a Mallorca, un gran nombre de professionals i jubilats alemanys amb un alt nivell d'ingressos, molts dels quals han adquirit propietats. A més,

s'ha incrementat de manera extraordinària la immigració extracomunitària, procedent del Magreb, Amèrica Llatina, l'Europa de l'Est i l'Àfrica Subsahariana, i que es dedica als treballs menys remunerats en

Des de l'estiu de 1999 el Pacte de Progrés governa les Balears

l'agricultura, la construcció i els serveis. Estudis fets l'any 2000 preveien que les Balears necessitarien prop de 400.000 immigrants per cobrir la seva demanda laboral fins a l'any 2015. No hi ha dubte que les Illes caminen cap a una societat pluricultural, amb l'enriquiment i els reptes que això comporta.

La nova onada de prosperitat ha permès que les Balears continuïn sent una de les comunitats autònomes més riques d'Espanya, com demostren els índexs relatius a ocupació o renda per càpita.

Firma de l'acord per complir la Llei de normalització lingüística. (Octubre de 1989).

transcendència difícilment comparable amb altres indrets. Des del punt de vista de l'ecologisme militant, el final de segle ha fet palès que, més que salvaguardar paratges concrets, cal adoptar accions globals molt més radicals i que facin possible un desenvolupament econòmic sostenible des del punt de vista ecològic. És en aquest sentit que cal entendre mesures adoptades per les diverses administracions autonòmiques com les lleis de protecció dels espais naturals, les moratòries urbanístiques, l'impost turístic (ecotaxa) o la promoció del ferrocarril.

Per acabar, cal assenyalar que des del punt de vista cultural la recent història de les Balears ofereix un balanç paradoxal. El final del règim dictatorial obrí teòricament enormes possibilitats a la llengua, la literatura i la cultura il·lenques. I certament en els decennis posteriors s'obtingueren avanços espectaculars des del punt de vista legal. Així, la democràcia i l'autonomia permeteren el final de la censura, la introducció del català en l'ensenyament (1980), el reconeixement estatutari de la cooficialitat d'aquesta llengua (1983), la Llei de normalització lingüística (1986) o l'obtenció de competències en matèria d'educació per part del Govern balear (1998). En conjunt es pot dir que, tot i que és cert que s'ha passat d'una etapa de repressió a una en què les Balears gaudeixen d'un marc legal relativament favorable a la recuperació del català, a efectes pràctics els resultats no han estat sempre els desitjats. Així, el redreçament del català ha estat desigual en àmbits com l'ensenyament, l'Administració o els mitjans de comunicació. Tot i que el coneixement passiu de la llengua s'ha incrementat, l'ús ha experimentat un constant retrocés, especialment a Palma, a la zona litoral de Mallorca i a Eivissa. Als quaranta anys de la fundació de l'Obra Cultural Balear, no hi ha dubte que la normalització de l'ús social del català continua essent un dels reptes crucials als quals haurà de fer front la nostra societat en el nou segle.

Les eleccions més crispades de la història recent culminaren amb la derrota del PP.

Tot i això, sembla clar que la societat illenca no ha progressat al mateix ritme quant a qualitat de vida, atenció sanitària o nivell educatiu i cultural. En una societat considerablement opulenta conviuen bosses de pobresa i marginació. Se'n poden posar uns quants exemples. Segons dades de 1999, el salari mitjà dels treballadors balears se situava en les 162.316 pessetes, mentre que la mitjana estatal era de 173.832. La pensió mitjana el mateix any era de 63.105 pessetes, davant les 69.114

del conjunt d'Espanya. A més a més, el preu de l'habitatge s'ha disparat i ha esdevengut una de les principals preocupacions dels ciutadans de les Illes.

Altrament, els impactes negatius del model turístic resulten cada vegada més evidents: consum descontrolat de territori, aigua i energia, producció de fems, saturació de les carreteres, dependència d'un únic sector econòmic, etc. No ha de sorprendre que les qüestions mediambientals i territorials tinguin a les Balears una

Els anys 90

De «Volem comandar a ca nostra» al Pla de xoc per la llengua

MARIA ROSSELLÓ

Però la Llei de normalització lingüística continuava aparcada, sense aplicar ni desplegar, així com el projecte de televisió autonòmica, tot i viure's un autèntic *boom* de noves televisions. Imperava el *laissez faire, laissez passer* del canyellisme en tots els àmbits de la política. Alhora, es produïa el canvi més trasbalsador que ha viscut aquesta societat en molt de temps, la *bomba* demogràfica que està configurant una nova Mallorca, unes noves Balears. La percepció social d'una llengua en perill i la marginació de les Balears dins l'Estat de les autonomies donava lloc a una mobilització popular mai vista. A final de la dècada, el Pacte de Progrés va arrabassar el poder autonòmic a la dreta atàvica, després de quatre legislatures de govern del PP. I així entrem al segle XXI.

Antoni Mir, promotor cultural, i Maria Tous, ensenyant i responsable d'un centre educatiu, són actualment directius de l'Obra. Ell n'és el president i ella, a més de membre actiu de la Junta, presideix el Moviment d'Escoles Mallorquines. L'un i l'altra són persones ben actives i compromeses, i han participat de manera destacada en l'activitat dels noranta. Antoni Mir diu que «L'OCB és un carro que empenyem entre tots, molta gent col·labora a la Junta Directiva, a les delegacions als pobles de Mallorca, fent les revistes, aportant idees, com a voluntariat a les

campanyes, de mil maneres. Sense la complicitat activa de milers de persones senzillament no seria possible dur endavant una tasca tan intensa. És un esforç col·lectiu. A mi, els socis m'han confiat representar l'entitat i m'honora fer-ho». Té molt present com començaren les mobilitzacions: «Rebutjant frontalment els límits d'un Estatut d'Autonomia que era de tercera divisió i el menysteniment de les Balears com a país. Vàrem promoure la Plataforma Cívica per l'Autogovern, el 1991, amb el manifest reivindicatiu «Volem comandar a ca nostra», que creà un eslògan que encara és present en la memòria col·lectiva i en el discurs polític, i que resumeix, de forma planera, la voluntat del poble balear d'accedir al ple autogovern.

La dècada dels noranta ha vist canvis transcendents a les Balears. Tot i les seves mancances, es consolidà l'Estatut d'Autonomia i les seves institucions balears i insulars.

Cadena humana del 1995.

S'estibà el Teatre Principal de Palma.»

«Per primera vegada des de la Segona República s'ajuntaven totes les entitats de la societat civil, i s'hi incloïen com a novetat totes les que representen l'empresariat. Fins i tot s'hi sumà el Bisbat de Mallorca. Francesc Albertí, un home afable i de seny, era el president de la CAEB i hi creia de bon de veres, un símbol d'un empresariat al servei del país, ara per ara escàs. Els dos grans partits estatals, PP i PSOE, s'hi oposaren frontalment. El PP de Gabriel Cañellas governava a les Balears, i el PSOE, a Madrid. Cañellas va dir que «no s'ha de fer política des del

Teatre Principal», i nosaltres li hauríem d'haver dit «millor això que fer teatre des del Parlament!», que és on ho va dir ell. El PSOE de les Balears, que aleshores actuava com a representant a províncies del Govern central, no s'ho prengué bé i ho considerà... un favor a la dreta. Avui sembla mal de creure, però aleshores va ser així».

Per a Maria Tous, s'ha de fer costat a l'OCB «perquè és un projecte necessari en la societat mallorquina, si tenim en compte la situació sociolingüística de Mallorca», cosa que diu amb coneixement de causa, no debades ella va ser directora d'una escola pública d'immersió en català al Camp Redó, amb alum-

nat massivament no catalanoparlant. Afegeix que és «una entitat engrescadora i reivindicativa amb una implantació de quaranta anys que dóna prou garanties per dipositar-hi el compromís personal amb la llengua, sense excloure la pròpia responsabilitat».

«Com és sabut, sempre hi ha hagut una relació intensa entre les Escoles Mallorquines i l'Obra. Primer es va constituir la Comissió per l'Ensenyament i la Normalització del Català, acollida per l'OCB, que convocà la I Trobada d'Escoles Mallorquines l'any 1984. Tenen una trajectòria, com a moviment, similar al procés de normalització del país. Si en un primer moment s'inicia entorn de nou escoles, ben aviat s'hi sumen nous centres fins a arribar, en l'actualitat, a una situació en què gairebé el cent per cent de les escoles o bé fan ensenyament en català o bé, pel cap baix, compleixen el Decret de Mínims. Ha estat un camí ple de dificultats, i ara no ens han de confondre les xifres. Hi ha hagut una evolució constant, però també una involució, i la lentitud i poca decisió dels processos polítics dels darrers vint anys han contrastat amb la contundència dels canvis socials viscuts a Mallorca.»

Segons Antoni Mir, les mobilitzacions populars sempre són útils: «Són una escola de participació democràtica. Es té més força per

Plaça Major, 1996.

aconseguir reivindicacions justes, com el Decret del 50% de català obligatori a l'escola publicat fins i tot en temps del PP: sense la cadena humana de 1995 hauríem tengut l'Ordre Rotger molts més anys. Creuen i expressen opinió pública, centren l'atenció de tota la societat de manera periòdica en temes que d'altra manera podrien passar desapercebuts, i la llengua és un tema que no pot romandre en l'oblit perquè la inèrcia social va en contra nostra. Poden facilitar l'adhesió de milers de persones de totes les ideologies. Esperonegen els polítics, les institucions, a actuar amb més decisió... Són expressió d'una societat civil que en una democràcia avançada ha de tenir un paper molt important, molt més del que ha tengut fins ara. Hem vist consolidar-se dos moviments *germans*, en la mateixa línia d'obertura i de sumar voluntats que ha promogut l'OCB, com són les Escoles Mallorquines i els Joves de Mallorca per la Llengua, amb Tomeu Martí com a motor, amb ini-

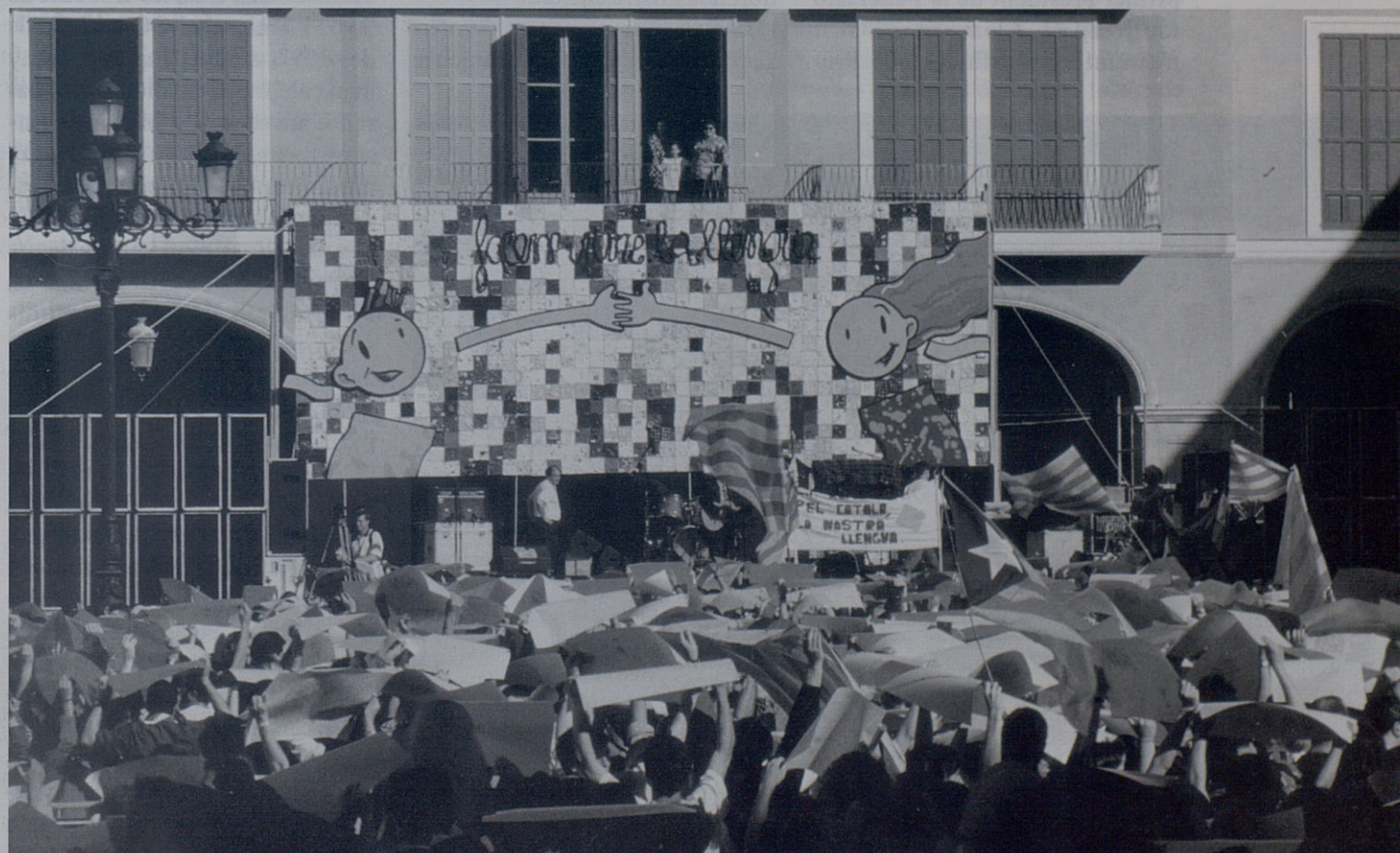
ciatives tan il·lusionants com el Correllengua o l'Acampallengua.» Maria Tous, amb el posat responsable i amb l'elegància no només d'esperit que la caracteritza, diu que «dins l'objectiu de normalització del català, hi ha el suport a accions reivindicatives i, en aquest sentit, les Escoles han estat al costat de l'OCB en les manifestacions. Record, especialment, la participació en la primera cadena humana, el 1995, en què se'ns encomanà cobrir la Rambla fins al carrer Unió, i l'any 1996 a la plaça Major de Palma.» Antoni Mir s'incorporà a l'entitat el 1982 amb el projecte de crear una xarxa de cursos de català «que arribàs a tot Palma, que fes una oferta específica i adaptada a les persones no catalanoparlants i que s'adaptàs als horaris de la població adulta: una concepció de servei a l'usuari, i no a la inversa». El pre-

sentà a Josep M. Llompart, aleshores president, i en l'etapa d'Ignasi Ribas en fou nomenat a mitjan anys vuitanta director gerent. Recorda que «va ser just després de dur la responsabilitat de gestió a les Balears del II Congrés

L'OCB es consolida com a institució cultural i lingüística de referència

Internacional de la Llengua Catalana, juntament amb Josep M. Magrinyà i Paquita Bosch, uns col·laboradors inigualables i companys de veritat. També he d'esmentar que, en la mateixa època, s'hi incorpora Maties Oliver, peça clau de la campanya per veure TV3 i amb qui hem fet un bon equip fins ara mateix.»

A l'hora de fer balanç de la dècada en què la gent va sortir al carrer, ho resumeix en les paraules de consolidació, mobilització i pes soci-

Moviment d'Escoles Mallorquines.

al: «Consolidació de l'OCB com a institució cultural i lingüística de referència; mobilització, demostrada amb una remarcable capacitat de convocatòria; pes social, que li permet ser interlocutor privilegiat amb tots els agents socials i

moguérem el manifest "El catalán, derecho democrático", signat per intel·lectuals espanyols, com Aranguren, Alberti, Gala..., i el llibre *Conocer la lengua y la cultura catalanas*, d'Isidor Mari, amb 15.000 exemplars que distribuïrem

seleccionadament per tot Espanya. Després, el secretariat passà a Òmnium Cultural i, per raons diverses, la Federació no ac-

La Nit de la Cultura reuneix prop de mil persones cada any

institucions significatives. A les Balears, i a fora, l'OCB és avui una entitat independent dels poders públics i dels partits, forta, escoltada i respectada».

D'un alè ens fa una relació que no és, a parer seu, exhaustiva: «Vàrem promoure, en l'etapa de Bartomeu Fiol com a president de l'entitat, la Federació Llull (1990). Els socis fundadors érem ACPV, OC i OCB, junts aglutinàvem uns trenta mil socis, una força formidable per defensar el català a l'Estat espanyol i a Europa. A proposta nostra el primer president de la Federació fou Josep M. Llompart, i l'OCB n'assumí la gestió fins al 1995. Pro-

tuà. Ara, amb el nou equip d'Òmnium Cultural potser ha arribat el moment de reemprendre la tasca».

«La Nit de la Cultura reuneix prop de mil persones cada any i s'emet en directe per TVC, programa que és una finestra única –i gairebé l'única finestra!– de difusió de la realitat cultural de les Balears a tot el territori lingüístic; s'hi lliuren els guardons d'acció cívica i nacional Premis 31 de Desembre, ara ja en la XVI edició. La trajectòria i la coherència dels guardonats honoren la nostra entitat.»

«Les Balears es presenten» va néixer com un projecte per promoure

la realitat de les Balears a l'exterior a partir d'una proposta basada en la música popular i la tradició literària, amb tractament simfònic. «Férem uns macroconcerts a Barcelona, retransmesos per TV3 (1992); a València, per Canal 9 (1993), i des de Palma, a tot Espanya per TVE (1994), tasca que es va haver d'interrompre pel setge a què ens van sotmetre els governs cañellas i mates, i que s'ha recollit en el doble CD *Sons de les Illes Balears*.»

«El Fòrum OCB ha duit a Mallorca els presidents de la Generalitat de Catalunya i València: Jordi Pujol, en quatre visites, i Joan Lerma. Recordem que la primera visita de Pujol donà lloc al desbloqueig de relacions institucionals amb les Balears, i s'acordaren reunions semestrals dels dos executius, que encara continuen. Vingué Òscar Ribas, cap del Govern d'Andorra, a la Nit de la Cultura (1993), i el president d'Aragó, Marcel·lí Iglesias (2000). Tot fet sempre amb la idea de crear llaços, coneixença i cooperació.»

«També s'han creat les Trobades de Socis i Amics de l'OCB, bianuals des 1997, a Lluc, i que enguany hem celebrat, amb motiu del quarantè aniversari, a Miramar. Encara record la llum i els colors mediterranis, l'aplaudiment espontani a la posta de sol com feia Santiago Rossinyol i que ja degué embadalir Ramon Llull mateix, l'homenatge als fundadors i als socis més antics, la força que agafam per continuar endavant quan ens ajuntam tots els qui compartim els mateixos valors.»

«De tots els projectes començats en la dècada, ens queda assolir la culminació de Can Alcove com a centre internacional de cultura per promoure la interrelació entre les Balears i els Països Catalans, el Mediterrani i Europa. És un projecte, com l'OCB ara, per al segle XXI, carregat de futur.»

Pot ser que, pel fet de ser una persona que milità en la seva joventut dins les forces d'esquerra antifranquistes –amb tot el que tenia de compromís i d'idealisme–,

Antoni Mir, Jordi Pujol i Miquel Borràs.

se li noti satisfacció d'haver pogut tenir un paper de primera línia en les mobilitzacions populars dels noranta. «El 1994, la forta campanya a favor del català a l'escola ens dugué a idear una manifestació en què cada persona fos necessària. Així nasqué la primera Diada per la Llengua, el 1995, amb la imponent cadena humana que va travessar tot Palma i que ens retornà l'esperança. Fou la primera d'una sèrie de manifestacions que estan entre les més nombroses del període democràtic vigent: ja aleshores es parlà d'un mínim de quinze i un màxim de trenta mil persones. Hem estat capaços de construir un mosaic humà, «Som comunitat històrica», el 1996 a la plaça Major de Palma. El 1997 s'incorpora la reivindicació del reconeixement de la insularitat, i s'estima el passeig del Born amb unes deu mil persones com a xifra reconeguda oficialment, després de rectificar!, per la Policia Municipal de Palma; a més a més, es coordinaren accions per la llengua simultànies per primera vegada també a Menorca, Eivissa i Formentera. El 1998, «Vine a plantar cara!» omple la plaça de Cort. I també va ser rellevant la cadena humana de 1999, que acabà davant el Consolat de Mar, on el primer president balear elegit de rebot, atès que no s'havia presentat com a cap de llista, Jaume Matas, no va voler rebre una representació dels vint mil manifestants, tot proposant un càrrec de tercera línia que no va ser acceptat per l'OCB. Dins l'etapa del Pacte de Progrés, l'any 2000 es va fer la crida «Junts per la llengua», i el 2001 es demanà un Pla de xoc per la llengua que potser ha resumit molt bé la necessitat sentida que s'actui amb decisió i amb mesures extraordinàries. Enguany, a la plaça Major, hem plantejat per primer cop de manera prioritària el tema de la immigració i la interculturalitat: «Ara, encara hi som a temps!» En resum, podem afirmar que hi ha una part enormement significativa de la societat que s'ho estima, que pateix pel present i el futur de la llengua i que vol passes

Nit de la Cultura, 2001.

efectives. A l'OCB li ha correspost el paper d'articular aquest moviment, de ser-ne el punt de referència. És una responsabilitat que esperam continuar i dur a terme dignament i amb resultats.»

Des de la perspectiva d'haver-ho viscut de prop, Maria Tous analitza el context: «Veig que vivim grans canvis econòmics i culturals. Tenim una demografia delirant, en l'àrea educativa arrossegam un gran dèficit des del traspàs de les competències, i la llengua pròpia encara no té el protagonisme que hauria de tenir, i, si això no fos a bastament, hi hem d'afegir ara la mal anomenada Llei estatal de qualitat de l'ensenyament, a punt de ser aprovada, en què es lesionen greument els nostres drets lingüístics. L'actitud cívica, crítica i militant de les persones, i d'entitats com les nostres, hi han de ser més que mai.»

Mirant cap al futur, Antoni Mir es mostra en sintonia amb Maria Tous: «Hem d'empènyer una acció contundent de promoció de

l'ús social de la llengua, perquè ens trobam, com a país, en una situació difícilíssima en què el català, com a llengua del carrer i de cada dia, se'n va en orris a causa, entre altres raons, del brutal creixement demogràfic que vivim i que molta gent que la sap no la parla. A títol d'exemple, on és la televisió autonòmica? I s'han de promoure noves iniciatives des d'un enfocament intercultural que afronti la realitat de la immigració massiva, ara per ara pendent. I hem de fer sentir la nostra veu, les Balears hem de donar un impuls al dret al ple autogovern i a la compensació justa dels costos d'insularitat. Necessitam gent i argent, socis i voluntaris, que ningú no deixi de fer costat perquè necessitam a tot-hom per continuar la tasca de defensa de l'idioma i de la identitat posem que... quaranta anys més. És l'hora d'incorporar massivament les noves generacions. Als joves, en particular, els recordam la seva responsabilitat i els oferim la torxa.»

Van Gogh

Algunes de les

matisse

millors firmes en el

Cézanne

tractament de la llum.

FECSA

enher

Grupo Endesa

Els amants dels llibres infantils podem parlar d'una bona collita, abundant i profitosa, durant l'últim any. Han aparegut noves col·leccions, moltes per als més petits... Pus més no hauríem de sentir allò que vivim en un país que no edita gaire i llegeix encara menys, i que vivim d'esquena al llibre.

A les grans editorials de literatura infantil i juvenil –La Galera, Anaya, Cruïlla, Baula– i a les consolidades anys enrere –com Tàndem, Bromera, l'Abadia de Montserrat, Empúries, Serres–, hi hem d'afegir les petites, suggeridores i noves que s'associen i lluiten per obrir-se camí: Set i Mig, Bosquil, Eixam..., i que ens ofereixen llibres, cassets i CD amb una gran varietat de temes.

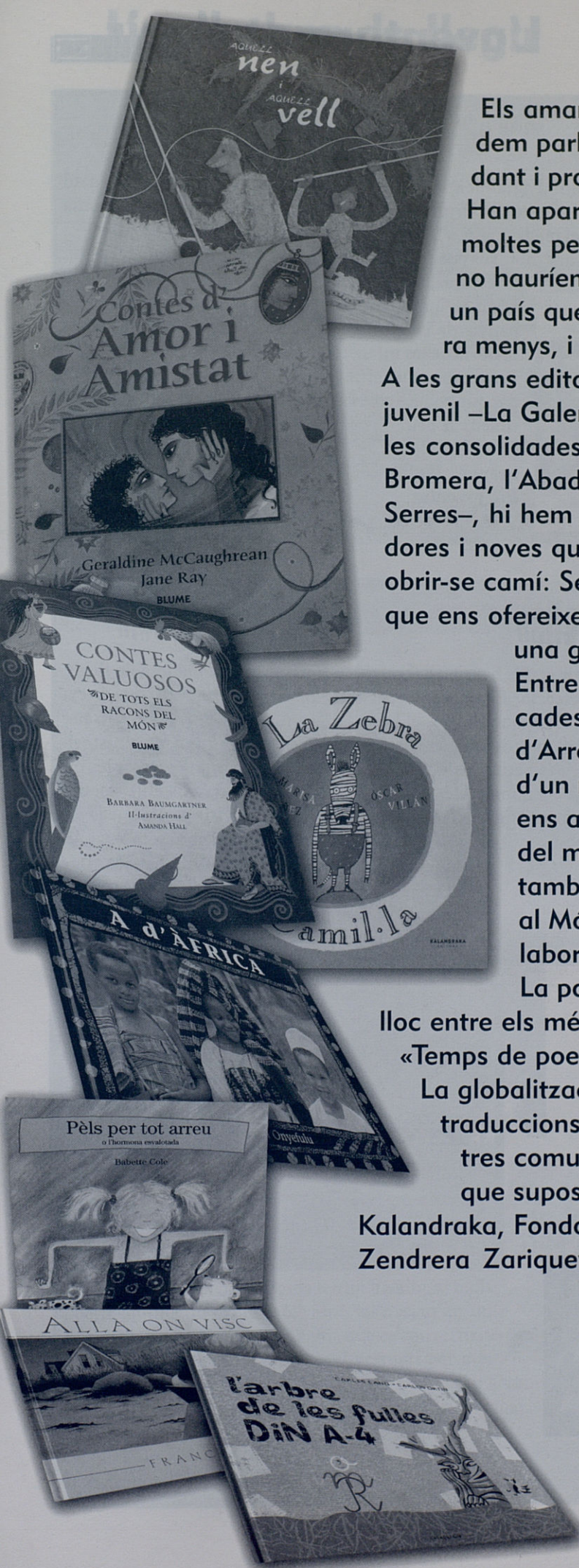
Entre les noves col·leccions publicades enguany destaca «Contes d'Arreu», que segueix les pautes d'un mètode de lectura fàcil i que ens apropa a diferents cultures del món, des d'Àfrica al Tibet, i també la col·lecció «Una Mirada al Món», publicada amb la col·laboració d'Intermón.

La poesia també ha trobat el seu lloc entre els més petits en la col·lecció «Tems de poesia» de Timun Mas.

La globalització del mercat ens apropa traduccions de novetats editorials d'altres comunitats. Cal destacar el regal que suposa tenir els títols de Kalandraka, Fondo de Cultura Económica, Zendera Zariquey...

Amb el suport **"SA
NOS
TRA"**

CAIXA DE BALEARS

«Allà on visc»

Un cant d'agraïment a la natura; als elements exteriors; a la pau; al sentiment de pertànyer a un lloc, de ser un element més en harmonia amb el medi..., allà, a la vora de la mar.

Amb uns dibuixos poètics i fotogràfics, i un disseny apaïsat i relaxant, la lectura, la contemplació d'aquest àlbum, ens transporta a la infància feliç d'una nina que no ha tingut la companyia de la televisió ni dels estímuls trepidants de la majoria de les infàncies dels menuts del nostre entorn. Per recuperar un altre estil de viure, per gaudir, per recordar que poques coses materials basten per omplir un sentiment de pau.

Frances Wolfe
Ed. Joventut

«El Rei dels Ocells»

Fa molt i molt de temps els ocells varen pensar que haurien de tenir un rei... Però, amb quins criteris farien l'elecció? El més ràpid?, el que volàs més lluny?, el que cantàs millor?, el que tingués el bec més llarg?, el que tingués les plomes de colors variats? És a la fi un ullet de bou, el més petit i insignificant ocell, el que no té el bec com el colibrí ni les plomes rosades del flamenc, ni la vista de l'àliga, ni l'elegància del faisà, el que mereix ser nomenat rei.

Helen Ward
Ed. Cruïlla

«Re-ZOOM»

Mirar és una manera de llegir, mirar llibres que no tenen text és disparar la imaginació per compondre i inventar històries, per recordar i recrear les informacions ja existents, per donar altres visions del que ja sabíem... Un llibre sense paraules per als fans de ZOOM., que ens dona la disculpa per parlar de les piràmides d'Egipte, de l'Índia, de la torre Eiffel... Un llibre en què les coses són i no són a la vegada.

Itsvan Banyai
Ed. Fondo de Cultura Económica
Col·lecció «A la Orilla del Viento»

«A d'Àfrica»

Es tracta d'un llibre documental amb textos i fotografies sobre la tribu *igbo* de Nigèria i altres documentacions d'objectes, festes, instruments de música i joies emprats pels africans. Tres nins ens fan de guies en una passejada per aquest gran continent.

Ifeoma Onyefulu
Intermón

«L'Olivia i la carta als Reis»

Més que mai les vacances de Nadal ofereixen més temps (un bé cada dia més escàs) per compartir amb els infants, per jugar, per xerrar, per riure i per mirar llibres junts mentre escoltam música a ca nostra, l'habitable més càlid i silencios durant unes festes plenes de trull i consum exagerat. Aquest és un conte senzill i barat que farà reflexionar els grans alhora que divertirà els més menuts.

A l'Olivia li costa molt redactar la carta als Reis perquè li han limitat les joguines que pot demanar, i tot li agrada. Canvia constantment de parer, ratllant i apuntant noves coses. Fins que arriba el moment d'entregar la carta i ella mateixa s'empeguetja d'una carta lletja, plena de ratllades i de taques. Però el seu avi no tan sols li eixuga les llàgrimes sinó que també li explica la història de quan ell era nin i volia un tren...

Elvira Lindo

Il·lustrador: Emilio Urberuaga

Ed. Cruïlla

Col·lecció «Contes d'Ara»

«Canta'm un conte»

10 contes en un CD per treballar els valors és el que trobareu en aquest llibre cançoner. És més interessant per sentir un relat cada dia que tot seguit, ja que desgasta part de la capacitat d'escoltar amb atenció. Seria aconsellable primer gaudir de la poesia, explicar i ampliar el conte, i només després escoltar la síntesi en forma de cançó com un premi i cantar amb el fantàstic Toni Giménez fins a aprendre-la de memòria.

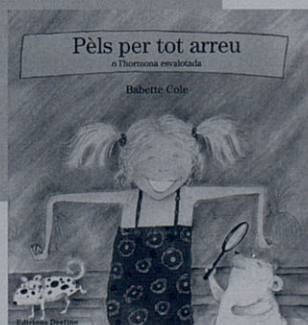
Contes i música:
Toni Giménez
Il·lustracions: Carme Julià
Ed. La Galera

«Pèls per tot arreu o l'hormona esvalotada»

Sempre divertida, sempre sorprenent, Babette Cole és capaç de tractar els temes més seriosos (el divorci, la mort, el canvi corporal de l'adolescència...) amb una frescor admirable que ens fa riure i entrar en matèria sense mandra.

Babette Cole

Ed. Destino

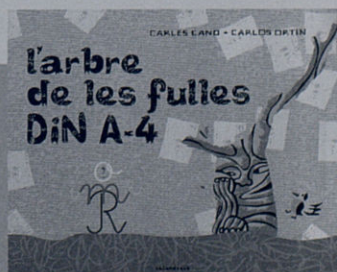

«L'arbre de les fulles DIN A 4»

Amb aquest títol tan d'oficina tenim un àlbum molt poètic en què un arbre molt especial nascut en un lloc del bosc molt amagat ja sabia que es convertiria en paper i, a l'hora de renovar el vestuari per a la primavera, es vesteix amb fulles de paper per regalar somnis i històries als infants que viuen al camp i mai no han vist la mar.

Carles Cano

Il·lustrador: Carlos Ortín

«Contes del sol, la lluna i les estrelles»

Àlbum de mites, llegendes i tradicions de totes les cultures: el cel ha servit d'inspiració per elaborar els contes que expliquen algunes de les coses més extraordinàries de l'existència. Dividit en quatre blocs temàtics: cel, lluna, sol i estrelles, té una il·lustració de gran qualitat.

Un llibre amb moltes lectures, per a grans i per a menuts; un llibre especial per compartir, explicar i dialogar.

Mary Hoffman i Jane Ray
Ed. Blume

«Aquell nen i aquell vell»

En la col·lecció de llibres per somniar, tenim un conte que representa una obra d'art, feta d'uns collages amb elements de la natura i en què a més passen coses. Una història senzilla i tendra, com senzill i tendre és l'autor amb el qual tenim la sort de compartir territori. L'apropament d'un vell i d'un nen als quals sobra temps i afecte. Un punt de partida i un punt d'arribada. La màgia de l'inici d'una relació. Un relat que ens farà gaudir encara més en una segona lectura.

Avelino Hernández
Il·lustrador: Federico Delicado
Ed. Kalandraka

«La zebra camil·la»

Vaig conèixer Marisa Núñez en una trobada de contacontes. És ràpida, divertida, precisa, ocorrent amb la paraula. En aquest conte, que entusiasma els més petits, el vent bandit s'enduu les ratlles del seu vestit i amb aquesta cançoneta, pàgina a pàgina, la zebra va trobant solució als seus problemes gràcies a la col·laboració d'altres animals.

Marisa Núñez
Il·lustrador: Óscar Villán
Ed. Kalandraka

«Cançó de la terra»

Un llibre que explora la màgia dels quatre elements: aire, terra, aigua i foc. Mites, llegendes i tradicions de nombroses cultures justificades a partir de fenòmens del món natural.

Una reflexió per a molts de nosaltres que, instal·lats ja dins cases amb calefacció central i amb cuines modernes, i integrants d'una civilització *avançada*, hem deixat de tenir una relació directa amb aquests elements, pilars fonamentals de la natura.

Amb un missatge clar, diu que hauríem d'intentar recuperar el poder de meravellar-nos amb aquests quatre elements de vida. Si la gent se sentís més a prop de la terra, tindria més respecte vers els arbres i totes les coses que hi creixen; si respectàssim el foc, no s'empraria de manera destructiva; si admiràssim les qualitats de l'aigua com a origen de vida, estariem avergonyits de tirar deixalles als rius o a la mar; si valoràssim l'aire com a font de vida, tothom s'esforçaria per mantenir-lo respirable.

Compta amb un disseny que fa que ocupi un lloc preferent al faristol de casa nostra. Com sempre, l'únic dolent és el preu.

Mary Hoffman
Il·lustradora: Jane Ray
Ed. Blume

«Anem a buscar l'Aruna»

Es tracta d'una nina de l'Índia adoptada per uns pares d'aquí. En primera persona, la nina explica l'aventura del seus pares quan van anar a Calcuta per recollir-la, història que ha sentit contar moltes vegades: els vestits de la gent, les vaques pel mig del carrer, les olors particulars de les espècies, els renous, la calorada... I, és clar!, la vida a l'orfenat. Amb diferent estil, completa aquell títol de tant d'èxit del mateix tema d'adopció internacional *Conta'm una altra vegada la nit en què vaig néixer* de J. Lee Curtis publicat per Serres.

Text i il·lustracions: Lourdes Alsins
Ed. Zendera Zariquey

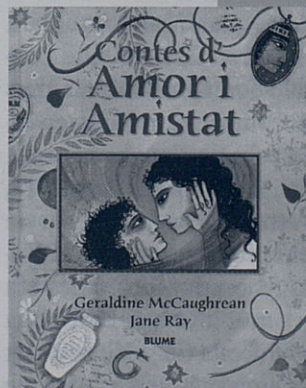

«Contes d'amor i Amistat»

La història detallada de l'amor de les grans parelles: Romeu i Julieta, Hero i Leandre, Tristany i Isolda, Arlequí i Colombina, Antoni i Cleopatra...

Unes il·lustracions precioses complementen aquest àlbum, digne de regalar a la persona estimada, i sobretot digne de ser llegit en veu alta compartida, activitat avui en desús i que a tots nosaltres ens correspon recuperar.

Geraldine McCaughrean
Il·lustracions: Jane Ray
Ed. Blume

«Contes valuosos de tots els raons del món»

Col·lecció de relats tradicionals de Perú, Hongria, Sud-àfrica, Grècia, Alemanya i Corea, amb la documentació d'origen. L'edició, amb una curada il·lustració, mereix el prestatge d'honor a les nostres biblioteques.

Barbara Baumgartner
Amanda Hall
Ed. Blume

«Celebracions!»

Aquest preciós llibre publicat amb la col·laboració d'UNICEF ens dona una perspectiva sorprenent sobre les vides d'infants d'arreu del món. És un àlbum imprescindible a les nostres biblioteques, ja que explica les festes més importants del món i la vida quotidiana dels infants de diverses cultures. Amb tot luxe documental i en un format de grans mides, aprenem la importància del carnaval a Rio, Hina Matsuri a Osaka o la festa de l'Holi a l'Índia... Celebracions tan importants per a altres infants com per a nosaltres la de Nadal.

Barnabas i Anabel Kindersley
Ed. Bruño

«El viatger»: l'obra poètica de Bernat Vidal i Thomàs

Pere Rosselló Bover

L'any 1971, després d'una llarga malaltia, moria l'escriptor i apotecari santanyiner Bernat Vidal i Tomàs.

Al seu darrere deixava publicats una novel·la (*Memòries d'una estàtua*, 1953), un magnífic recull de narracions (*La vida en rosa*, 1957), un gran nombre d'articles dispersos –sobretot de tema històric– i una petita quantitat de poemes, que havien vist la llum en revistes i miscel·lànies. A més, havia escrit una *Mínima i sectària història de Santanyí i son terme* –que ha restat inèdita–, una novel·la titulada *Memòries del patró Revira* –que tampoc no ha arribat a veure la llum– i altres textos esparços. Precisament perquè no es tracta d'una obra abundant hom no pot comprendre que hagin hagut de passar més de trenta anys per tal que algú s'hagi decidit a editar una part –

la poesia– d'aquesta obra inèdita, avui quasi oblidada. És cert que Bernat Vidal i Tomàs afrontà la lírica amb una actitud que pot semblar poc convençuda o *amateur*, no tan sols per la seva brevetat o escassetesa sinó també pel seu to generalment circumstancial. Sovint se cita que, tot referint-se a Blai Bonet, Vidal deia que les muses de Santanyí estaven en bones mans. Podríem pensar que l'excés de confiança en la genialitat del deixeble el feren desistir

d'elaborar una obra poètica més sòlida i més cohesionada. Tal volta, Vidal i Tomàs tenia poca necessitat de comunicació i, a més, se

sentia més segur i més còmode remenant els papers vells de l'Arxiu Històric del Regne de Mallorca, publicant articles al setmanari *Santanyí* i escrivint uns relats, en els quals retratava a la perfecció uns personatges i uns ambients dominats per la grisor i la mediocritat de la vida provincialiana.

Vist d'aquesta manera, s'entén que la seva poesia tengui, com hem dit, un caràcter, sovint gairebé anecdòtic. És difícil trobar-hi unes vivències personals, íntimes, més o menys profundes. Ara bé, els seus poemes s'han de considerar exercicis, provatures, jocs, homenatges, experiments... vinculats a la seva aportació intel·lectual, que fou valuosíssima en el moment de la postguerra, quan Mallorca era un desert cultural. El ressò que Bernat Vidal i Tomàs va tenir als anys 50 es pot comprendre fàcilment si tenim en compte els seus orígens i la seva formació. Nascut l'any 1918, en la joventut es va impregnar de l'ambient progressista de la II República. Al capdavant, només era una mica més jove que Bartomeu Rosselló-Pòrcel i Cèlia Viñas i, just uns pocs anys més vell que Jaume Vidal Alcover, Josep M. Llompart i Blai Bonet. Però aquesta petita diferència d'edat li va permetre gaudir d'una formació diferent durant els anys d'estudiant. Així, a la dècada dels 30 havia començat a llegir els poetes castellans de la Generació del 27, que aleshores constituïen la poesia més innovadora. També, en iniciar els estudis de Filosofia i Lletres a Barcelona, havia conegut la universitat republicana, tan diferent de la posterior universitat franquista. Per aquest motiu, la guerra i la postguerra degueren representar per a

ell un trauma molt major que per a aquells que just eren sis o set anys més joves. Amb la Guerra Civil abandonà els estudis de Lletres i decidí cursar Farmàcia. Potser havia comprès que no podia aprendre res viu en aquella universitat dels anys 40 que estava en mans de funcionaris addictes al Règim, l'únic objectiu de la qual era expedir títols per a les classes altes. En tornar a Mallorca, Vidal va trobar el seu lloc en el món de les lletres: de la mà de mossèn Antoni Pons s'introduí en el món de la investigació històrica i freqüentà les tertúlies «clandestines» de Palma, que llavors eren l'única expressió de vida de la nostra cultura. En aquest ambient somort de la postguerra va assolir un paper rellevant. Per una banda, va cobrir la funció d'enllaç entre l'Escola Mallorquina i la Generació dels 50; per una altra, actuà –juntament amb Manuel Sanchis Guarner i Cèlia Viñas– com un vertader dinamitzador cultural, tot donant a conèixer als poetes joves de Mallorca la Generació del 27, Antonio Machado i Juan Ramón Jiménez. Com és prou sabut, a partir d'aquests autors espanyols s'introduí una poesia basada sobretot en les imatges, que renunciava als vincles lògics per tal de comunicar millor l'emoció. Aviat aquesta manera de fer poe-

sia es convertí en un model alternatiu a l'Escola Mallorquina en un moment en què aquesta havia entrat en un declivi progressiu del qual ja no sortiria. Vidal i Tomàs va transmetre als joves el seu enlluernament envers aquesta poesia nova i potser aquest entusiasme fou molt més important i decisiu que no pas l'obra pròpia.

Els poemes reunits a *El viatger*, del qual l'escriptor Miquel Pons Bonet ha tengut cura, constitueixen pràcticament tota l'obra poètica de Bernat Vidal i Tomàs. Alguns d'aquests poemes varen aparèixer en l'antologia *Els poetes insulars de postguerra* (1951); d'altres circularen en volums col·lectius, publicacions periòdiques i altres mitjans més o menys efímers. El deute de la poesia de Vidal amb la Generació del 27 es fa palès fins i tot en el títol d'algunes de les seves composicions, com «Variacions sobre un tema de García Lorca», en què segueix la moda neopopularista conreada per Federico García Lorca i Rafael Alberti. Però, a diferència d'altres poetes del moment, Vidal adapta aquest neopopularisme a la nostra realitat cultural, tot escrivint goigs i cobles que tenen molt poc en comú tant amb els tòpics andalusos com amb la poesia tradicional mallorquina, però que, en canvi, responen als recursos i a la

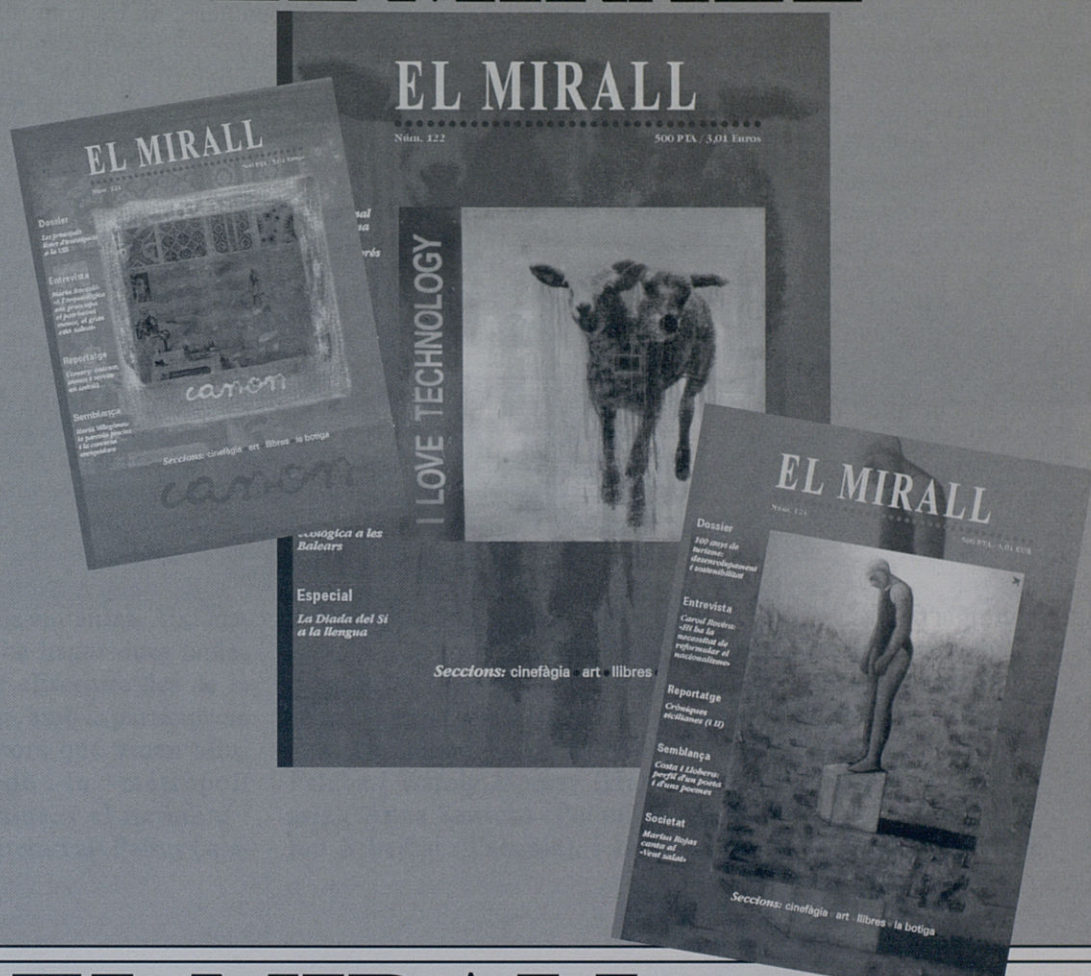
imatgeria de la moderna poesia metafòrica: l'ús del romanç i de la dècima, l'interès pels colors, la musicalitat del poema, la imitació dels jocs infantils, etc. Fins i tot, en els versos d'*El viatger* apareix alguna tímida intromissió en el creacionisme, com la peça titulada «Poemet amb números i estels». Tanmateix, els poemes de Vidal i Tomàs encara traspuen una sensació de modernitat i de novetat, tot i que els temes siguin una simple excusa per elaborar el poema. D'aquí l'interès que ens puguin despertar peces com les destinades a homenatjar els poetes que pintaren a Cala Figuera de Santanyí (1947), en què el nostre autor assaja de plasmar amb paraules la plasticitat de les imatges d'aquests artistes. També el seu gust pel formalisme neobarroc i per la litúrgia –per la qual tenia molta tirada– es reflecteix en altres composicions, en les quals el motiu religiós és una simple excusa. L'esperit renovador, que mai no renuncia a la tradició autòctona, arriba fins al seu darrer poema, «Les Fastes de la Grande et Ancienne Mènestrandisse», escrit per tal de participar en el volum *El vol de l'alosa* en homenatge a Joan Miró. *El viatger* no produeix la impressió d'unitat esperada pel lector, perquè l'única cohesió que hi podem trobar és l'entusiasme davant la poesia mateixa, el gust pel malabarisme formal i la recerca de la bellesa encara que només sigui pel camí de l'explotació dels recursos lingüístics i literaris. Tanmateix, el resultat és la recuperació d'una anella de la cadena, sense la qual no podem comprendre correctament l'evolució de la poesia mallorquina a la meitat del segle XX. Per aquest motiu, hem d'agrair a Miquel Pons Bonet, i a les persones i institucions que han fet possible aquest volum, haver rescatat de l'oblit definitiu un escriptor que, en el seu moment, va fer un gran favor a les nostres lletres i que, tot i ésser autor d'una obra breu i circumstancial, aquesta encara conserva la frescor i la bellesa originals.

Bon nadal i Felig any Nou

arts
xisco
gràfiques

Tel. / fax: 971 475 754

EL MIRALL

EL MIRALL BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./Sra. _____

DNI _____

Adreça _____ Núm. _____ Pis _____

Codi postal _____ Població _____

Telèfon _____

Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 25 euros de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària/d'estalvi que indic a continuació i a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa _____

Signatura

Agència/Oficina _____

DC _____ Cte./Lta. núm. _____

El Consell Escolar, en contra de la Llei Del Castillo

El Consell Escolar de les Illes Balears va mostrar el seu rebuig quasi unànime a la Llei de qualitat educativa, coneguda també com a Llei Del Castillo, amb vint vots a favor, una abstenció i un sol vot en contra.

Les crítiques que hi ha en l'organisme balear són moltes i variades, però cal destacar-ne que s'ha elaborat sense consens ni negociacions amb la comunitat escolar, que no res-

pecta les competències de les comunitats autònomes, que no preveu cap dotació econòmica per finançar-la, que adopta mesures segregadores de l'alumnat,

que menysprea les llengües i cultures distintes del castellà, que perjudica l'escola pública, i que confon qualitat amb competitivitat i selecció elitista de l'alumnat, entre d'altres.

Miscel·lània
JAUME LLADÓ

Per Nadal, regals d'etiqueta

Un any més els Joves de Mallorca per la Llengua i l'Obra Cultural Balear ofereixen als consumidors productes etiquetats en català per fer regals de Nadal i els duen fins a la casa del comprador. Els interessats poden triar entre una àmplia gamma de productes mallorquins alimentaris, entre els quals cal destacar vins, licors, confitures, torrons i patés. Enguany també es podran

adquirir botelles de vi especialment etiquetades per commemorar el quarantè aniversari de l'OCB i els darrers exemplars del CD *Sons de les Illes Balears*.

Les comandes es poden fer al fax 971 719 385, al telèfon 971 728 975 o a l'adreça electrònica <eticat@mallorca.vilaweb.com>.

Congrés de catalanística europea

Els dies 3, 4 i 5 d'octubre d'enguany s'ha celebrat al campus de la Universitat Paul Valéry de Montpeller el Col·loqui Europeu d'Estudis Catalans, organitzat de manera conjunta per les associacions de catalanística francesa i amb el suport de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears.

Al col·loqui s'han llegit una cinquantena de comunicacions, agrupades en dues seccions de treball paral·leles: «La recepció de la literatura catalana a Europa» i «La literatura catalana de la democràcia: temes, corrents i tendències a partir dels vuitanta». Així mateix, hi ha hagut dues taules rodones: «Escriure des de la perifèria», amb la participació d'escriptors que viuen allunyats de la metròpoli barcelonina, i «Literatura i mercat literari als Països Cata-

lans», que ha comptat amb les opinions de periodistes culturals, escriptors i editors. Al marge de les sessions científiques, s'ha presentat l'antologia bilingüe català-francès *La poésie aux Baléares à la fin du millénaire*, i han parlat de les perspectives de l'Institut Ramon Llull Damià Pons, que és el director del Comitè Executiu, i Àlex Susanna, responsable de l'Àrea de Cultura, pocs mesos després d'haver-se aprovat els estatuts de la institució.

La secció dedicada a la recepció dels autors catalans a Europa ha permès reunir un grup prou representatiu de filòlegs i traductors d'arreu, entre els quals Mathilde Bensoussan, Montserrat Prudon i Eliseu Trenc (França); Tilbert D. Stegmann (Alemanya); Donatella Siviero (Itàlia); Balázs Déri, Kálmán Faluba i Károly Morvay (Hongria); Anna Sawicka (Polònia); Jan Schejbal (Txèquia), i Dan

Nosell (Suècia). D'altra banda, la secció de literatura *novíssima* ha aplegat altres professors estrangers (Marie-Claire Zimmermann, Barbara Luczak), al costat d'alguns estudiosos catalans que treballen a fora (Artur Quintana, Pilar Arnau) i un bon nombre d'investigadors de l'àmbit universitari catalanòfon.

Sebastià Moranta.

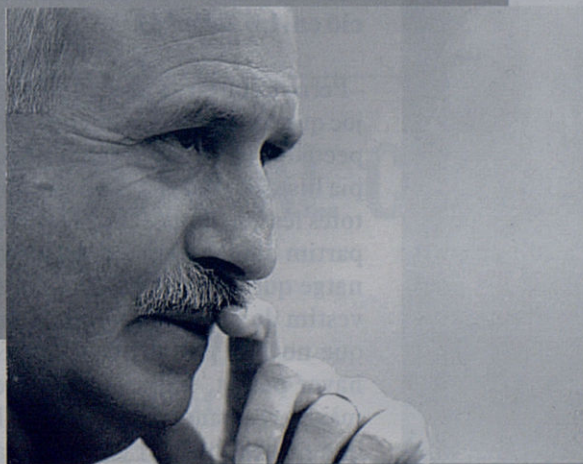
La selecció de futbol de les Illes Balears

El proper dissabte vint-i-vuit de desembre la selecció balear de futbol jugarà el seu primer partit de la història davant la selecció maltesa. A la fi es complirà un somni de molts afeccionats illencs i un punt del programa electoral del Pacte de Progrés.

L'entrenador serà també un mallorquí, el pobler Llorenç Serra Ferrer, que ha entrenat, entre d'altres, el Mallorca i el Barça.

El fet que el primer rival de la selecció balear sigui Malta omple de simbologia l'estrena. Malta, un país insular de 400.000 habitants, gaudeix d'una independència total i d'aquí a poc passarà a ser membre de ple dret de la Unió Europea. En el seu procés d'integració a la Unió ha tingut el suport i l'assessorament del Govern de les Illes Balears.

Diversos ajuntaments de la part forana de Mallorca ja han anunciat que posaran autocars gratuïts a disposició dels afeccionats que vulguin presenciar el partit.

Miscel·lània

Agustí Villaronga

«No em faré ric ni famós amb les meves pel·lícules, però tinc llibertat»

JAVIER MATESANZ

Aro Tolbukhin és la darrera pel·lícula del cineasta mallorquí més prestigiós de tots els temps, Agustí Villaronga. Ens planteja un sinistre joc de realitat i de ficció.

Un fascinant exercici que oscil·la entre el documental i la invenció. Proposa unes incògnites en aquest sentit, que justifiquen de sobres una entrevista com a via aclaridora. Què és veritat i què no ho és en aquest fals documental sobre un assassinat real, que ha estat dirigit a sis mans i tres caps per Villaronga, Lidya Zimmerman i Isaac Racine? En quin moment la imaginació substitueix la investigació? Doncs bé, encara no ho sabem ni ho sabrem.

I tant de bo que Villaronga atresori una trajectòria sensacional i que amablement accedí a repassar-la amb nosaltres, perquè la negativa a desvetllar les claus del film, els percentatges de realitat i de ficció d'aquesta tramposa pel·lícula, fou rotunda. És sens dubte el secret millor guardat d'aquest fascinant i enigmàtic film.

—Per què aquest secretisme sobre les dosis de realitat i d'invenció en *Aro Tolbukhin*?

—Perquè aquest és precisament el joc que proposam. Volem que l'espectador construeixi la seva pròpia història o que en triï una entre totes les que proposam. Nosaltres partim d'un material, d'un personatge que és real, això sí, però el vestim de ficció i hi afegim coses que no han passat però podrien haver passat, sempre cercant el màxim realisme. És una pel·lícula que exigeix bastant de l'especta-

dor. Li donam un puzzle i ell mateix ha de pensar i muntar-lo.

—Com va sorgir la idea de fer un film tan poc convencional?

—El projecte inicial era fer un documental més curt i per a la televisió. Estàvem cercant el material, el tema, i la mare de Lidya (Zimmerman) ens parlà de l'existència molt poc documentada d'Aro Tolbukhin, un marí d'origen hongarès que assassinà una sèrie de dones a Mèxic. Ens interessà i començarem a investigar, però la història va ser tan forta que s'imposà i es convertí en un llargmetratge de cine. Un híbrid entre documental i ficció.

—A més heu experimentat amb el llenguatge i amb tot tipus de formats cinematogràfics: blanc i negre, color, vídeo, 355 i 16 mm...

—Sí. Ha estat molt interessant i en cap moment ha estat una experimentació gratuïta. Els diferents formats utilitzats i la fotografia de cada seqüència intentaven ser conseqüents amb el que conta i l'època en la qual es desenvolupa l'acció, sigui documental o ficció.

—I com valorau aquesta experiència?

—Magnífica. M'ha servit per evolucionar moltíssim, perquè jo som més metòdic treballant i

aquesta vegada he fet coses que mai no havia gosat fer abans: improvisació dels actors, càmera en mà, etc. Tot plegat ha estat molt enriquidor.

-També s'ha rodat en diferents idiomes, des del castellà a l'hongarès o el català. Va ser una apor-tació seva, el català?

-No, en absolut. És perquè el personatge i l'actriu eren catalans. L'idioma ha de ser una eina de comunicació i s'ha de triar sempre la més adequada, però sense imposicions. Jo, per exemple, no puc imaginar i no podria haver rodat *El mar* en un altre idioma que no fos el català.

-Teniu previst tornar a rodar en català?

-Un dels meus projectes més imminents és *La mort i la primavera* i lluitaré per poder-la fer en català.

-I què opinau dels doblatges?

-No m'agraden. Ni al català ni a cap altre idioma. Pens que els actors han de parlar el seu idioma i s'han de sentir així en versions subtitulades.

-Com va ser l'experiència de rodar amb altres tres directors, la qual cosa no és gaire comuna?

-Va ser molt complicat, però també molt estimulant. Per escriure tot va ser més senzill, i tot el guió és conjunt, però dirigir és un altre tema. És molt difícil posar-se d'acord tres persones en l'emplaçament d'una càmera o en la direcció d'un actor, i

la situació va arribar a ser tan tensa que decidírem distribuir feines. Jo vaig rodar les parts de ficció i ells, les documentals, i pens que ha quedat molt bé, molt compacte. Si no hagués estat així, crec que el film hauria patit, perquè en alguns moments de desacord irreconciliable fins i tot hi va haver ganes d'abandonar. I això que tots tres som molt amics des de fa molts anys. Per cert, el muntatge també el férem tots tres plegats.

-Una vegada més, el film retrata un món sinistre, tèrbol, traumàtic, una constant en la vostra filmografia. Per què?

-No ho sé. He d'admetre que veig tot això que em dius quan repàs la meua trajectòria, però no és premeditat. Simplement aquestes són les històries que m'inspiren, que m'interessen i que em fa ganes contar. Sempre m'ha agradat, per exemple, cercar la puresa en les persones o els llocs on sembla que no n'hi ha. Aquest contrast el consider fascinant.

-És precisament aquest món creatiu tan personal, tot i que aparentment se us assembla poc, el que us ha propiciat el respecte i l'admiració de la professió i del públic?

-Potser sí, no estic segur. El que sí és que no em faré ric ni famós amb el cinema que faig, però he aconseguit llibertat per fer-lo i això no té preu.

-És per això que no us agrada ac-

ceptar encàrrecs?

-No és que no m'agradi rodar per encàrrec, és que no vull acceptar encàrrecs que no m'agradin. Simplement han de ser projectes que m'estimulin i estiguin en la meua òrbita creativa. Si m'ofereixen dirigir un guió com el d'*El silenci del anyells* no m'ho penso ni un minut i m'hi tir de cap.

Roldan

Cream espais per conviure

Eusebi Estada, 66 - 68 · 07004 Palma

Tlf.: 971 763 666 - Fax: 971 763 667

Internet: <http://www.roldan.es>

E-mail: roldanib@roldan.es

CULTE AL COS

- Disseny
- Ergonomia
- Durabilitat

Orell i Calmarí - Tel. 971 290 922

Son Real, una possessió pública

Gaspar Valero

Son Real és una possessió el terme de Santa Margalida que recentment ha estat adquirida pel Govern balear. L'accés a les cases es realitza des de la carretera d'Artà a Alcúdia (C-712), a l'altura del km 17,700. La possessió compta amb cases velles i noves, a més d'extensos sementers i pinars, i una important línia de costa.

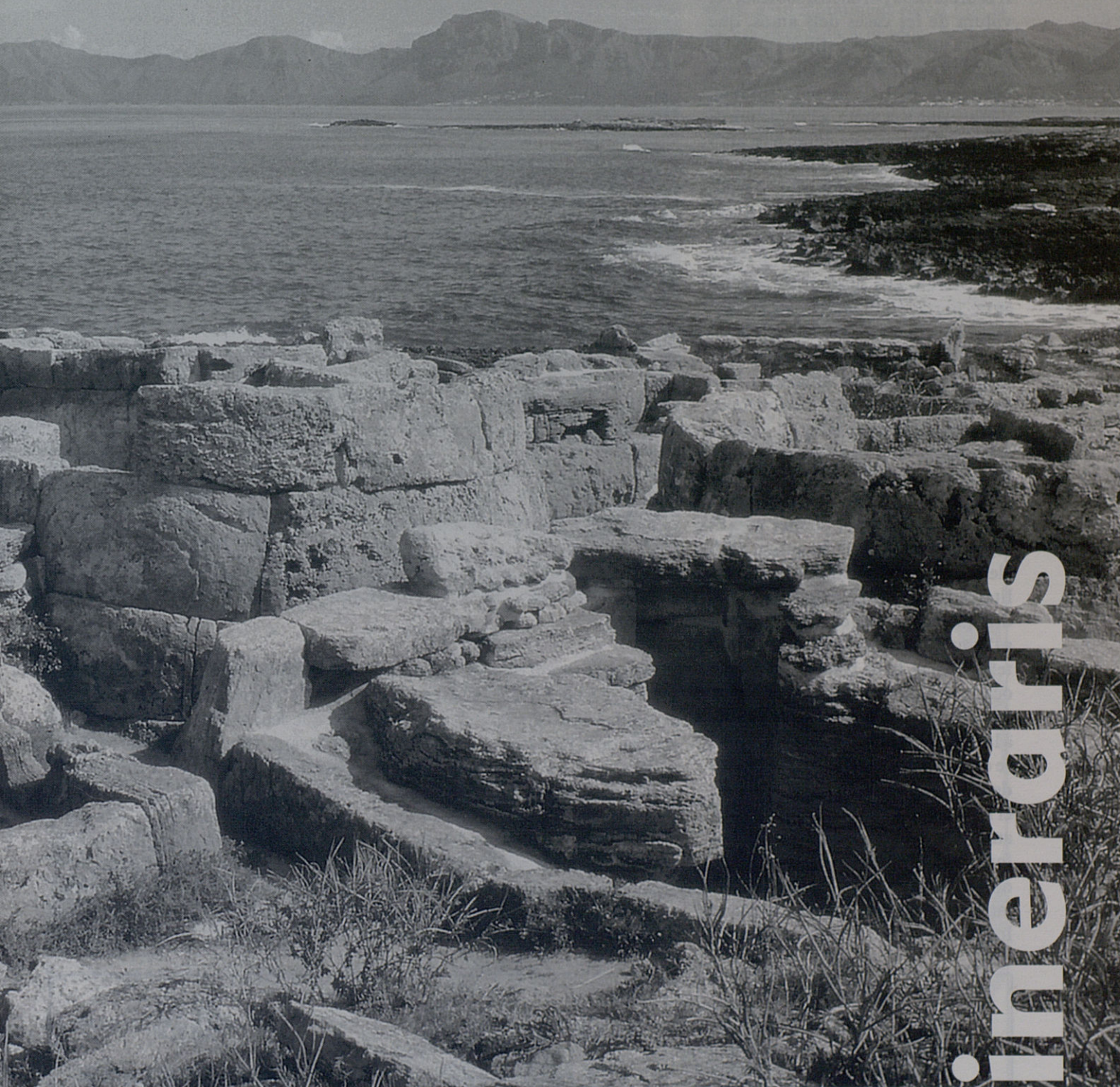
L'ocupació històrica del lloc és molt antiga, ja que les cases velles se situen sobre un antic assentament talaiòtic. La finca es documenta al segle XIV amb el nom de rafal d'en Rubert. Al segle XV era d'un propietari anomenat Real Mòger, de qui adoptà el nom la possessió. A la segona meitat del segle XV apareix dividida en dues alqueries, propietats de Salvador Estelrich i Pere Molines, dels quals passà, reunificada, a la família Font. El 1566 Son Real pertanyia al senyor Pere Joan Font; tenia cases i molí de sang. Hi havia conreu de cereals, però era dedicada sobretot a la ramaderia, amb guardes de 500 ovelles, 136 cabres, 17 porcs i 25 bous salvatges. El 1578 era valorada en 3.400 lliures. El 1619 era del senyor Joan Font, ciutadà militar; es mantenia com una gran propietat ramadera. El 1703 pertanyia al senyor Joan Font Rossinyol. La possessió apareix documentada al *Mapa de Mallorca* del Cardenal Despuig, de 1784. El 1789 Jeroni de Berard ressenya la finca amb aquestes paraules: «Son Real. Grande. De trigo. De Belloto de Muro.» El 1850 era de la senyora Isabel Font i feia una renda anual de 14.382 reials. El 1865 era propie-

tat de Pere Morell i tenia 1.896 quarterades, la de més extensió del terme de Santa Margalida. El 1998 apareixia a nom de Felisa Magraner Pastor i tenia 1.203 quarterades. Fins a l'actualitat, s'hi ha mantingut ramaderia ovina i porqui-

na, i hort. Fou un dels millors llocs de caça de conills de Mallorca. El mes d'octubre de 2002 la família Morell Magraner va vendre la finca al Govern balear, amb un total de 395 hectàrees. A la dreta del camí d'accés, s'alça

Necropolis de Son Real.

Itineraris

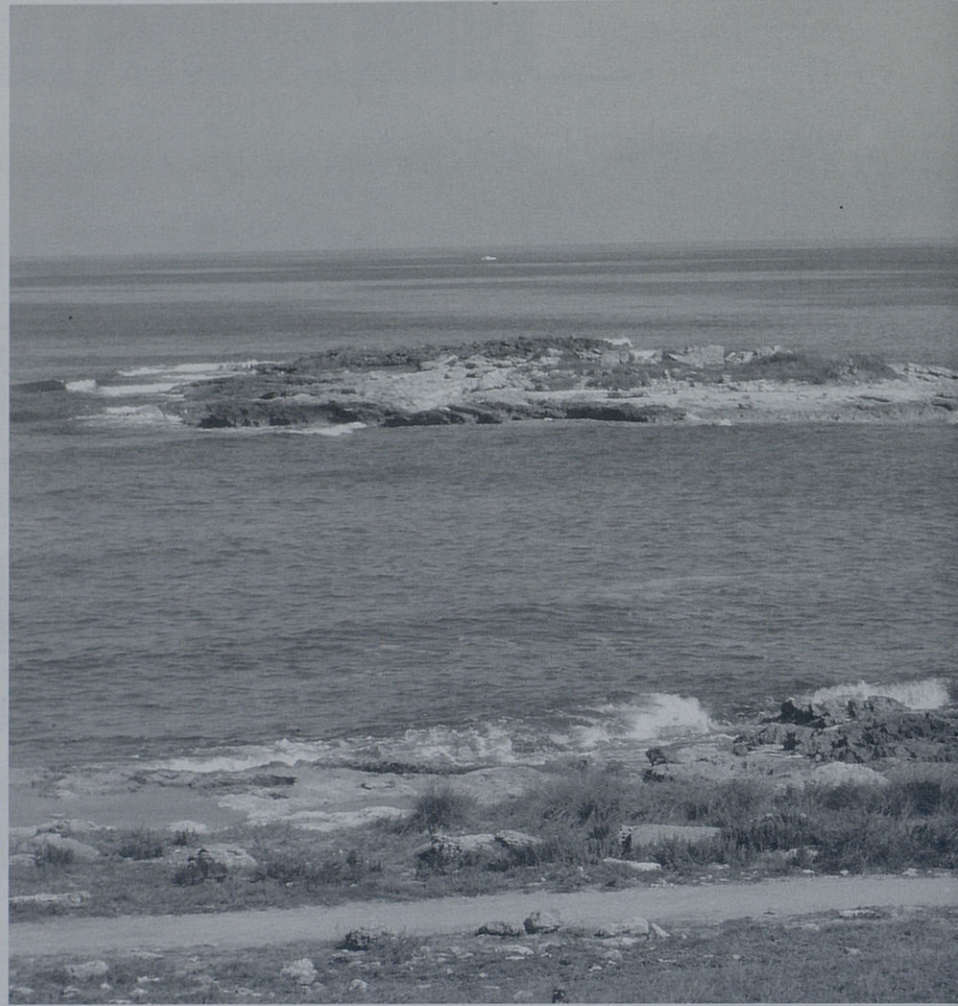
el conjunt de cases velles, que engloba les antigues cases dels senyors, conegudes amb el nom de Can Morell, i les cases dels amos. Des de la carrera o esplanada de davant l'accés a les cases velles, Can Morell queda a l'esquerra i les

cases dels amos a la dreta. Centralitza el conjunt una portalada d'arc rebaixat que comunica amb la clastra. A l'esquerra de la portalada, un portal de llinda acull la capella vella, ara dedicada a graner; a l'interior, mostra dues fines-

tres d'arc ogival, amb decoració vidriada neogòtica; l'estança ha estat dividida en dues plantes, amb coberta recent. Més a l'esquerra, una portassa d'arc rebaixat acull al fons el cup de figues per engreixar porcs; al mur interior de la dreta,

s'observen 3 arcs embeguts i cegats. L'exterior nord-est de Can Morell mostra elements molt arcaics, com les restes de la torre de defensa, embeguda en les cases velles.

A la dreta de la portalada, sobresurt el volum de les cases dels amos, que mostra un portalet de llinda amb un frontó de pedra amb la data de 1900; a l'esquerra hi ha una balustradeta, mentre que a la dreta, a l'angle nord-est, hi ha un mur de paret seca amb espitlleres de defensa. La claustra apareix amb sòl empedrat rústic; té planta quadrada i acull al centre un coll de cisterna amb coberta de capelleta apuntada. A la banda esquerra, s'alça Can Morell, que mostra restes d'un antic portal rodó adovellat, actualment cegat; més a la dreta hi ha el portal, d'arc escarser, amb una rampeta empedrada davant, a l'esquerra hi ha una finestra amb ampit, mentre que la part superior apareix solcada per una canaleta de teules. L'interior mostra la divisió en dos aiguavessos; a l'esquerra del primer, una escala antiga puja al primer pis. El segon aiguavés acull la cuina, amb elements de gran rusticitat i personalitat, com la pica d'una peça i un pedrís que devia servir com a gerrer; més a l'esquerra hi ha la foganya amb pin-te; a la dreta, hi ha la formatgera, que ocupa part de l'antiga torre de defensa, amb una premsa per formatjar. Més a la dreta es troben les restes de la torre de defensa, amb sòl enllosat i murs de 90 cm de gruixa. Més a l'est, hi ha el forn de pa i, a la dreta, els estables, amb el mur reforçat per dos contraforts i amb una estança amb menjadores sostinguda per dos arcs i un pilar. Rere, vora el figueral de moro, hi ha un bloc cúbic, exempt, que confi-

gura un antic molí de sang. Al sud de les cases, és destacable una estança dedicada a rentador, amb l'espai per al cossi de la bugada a la dreta.

A llevant de les cases velles s'alcen les cases noves, dites també les cases dels senyors. Tenen façana de tres plantes d'alçat. La planta baixa presenta portal de llinda, amb dues finestres a cada lateral. La segona planta mostra cinc obertures, de les quals la central és un balcó, sobre el portal.

El porxo presenta cinc finestrons apaïsats. L'interior mostra un arc rebai-xat que separa els dos aiguavessos; al de davant, s'obren als laterals sengles portals de llinda que comuniquen amb cambres amb portals neobarrocs, mixtilinis; la sala de la dreta conté una foganya. Al segon aiguavés, a la dreta arranca l'escala, lleugerament helicoidal, amb la reproducció del cap d'un ca a l'inici del passamà. Al primer pis, hi ha la cuina dels

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CÀMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

T'equipam per a l'aventura

**ES
REFUGI**

Via Sindicat, 21 (pati interior)
Palma

Tel. 971 71 67 31

Fax 971 71 85 97

refugi@detallsport.es

Illa des Porros.

senyors i una sala amb foganya. L'escala del servei puja als porxos, que mostren l'embigat amb la declivitat dels aiguavessos.

Davant la casa dels senyors, vora Can Morell, hi ha la capella, amb coberta a dos vessants rematats per una espadanya; el portal és de llinda. Al nord de les cases dels senyors es troben els sestadors d'ovelles, una ampla estança amb coberta a dos aiguavessos sostinguts per set pilars de secció quadrada; els murs exteriors presenten finestrons a manera d'espitlleres.

El jaciment del Figueral de Son Real

Des de la façana de la casa dels senyors, cap al sud-est, un camí condueix cap a la casa del porquer, una construcció rústica, d'un aiguavés, per a habitatge i les corresponents solls. La renglera de figueres condueix en tres o quatre minuts a una antiga pedrera de marès. Passada aquesta, es troba el

jaciment arqueològic conegut amb el nom de Figueral de Son Real.

El conjunt fou excavat l'any 1965 per Guillem Rosselló-Bordoy i Joan Camps Coll. És un dels nuclis d'un extens conjunt de navetiformes que es troben disseminades per la plana de Son Real; més al nord-est, al denominat Corral des Safrà, s'hi troba una edificació en forma de ferradura, possiblement un santuari, que el traçat de la carretera destruí. El conjunt des Figueral configura un grup de construccions navetiformes, datables a l'època del pretalaiòtic final (1500-1300 aC), que pervisqueren durant el tala-iòtic inicial. Les troballes marquen una datació entre el 1260 i el 1193 aC. Després el recinte fou abandonat i en

època musulmana tornà a servir d'habitatge, ja que s'hi trobà una llar amb ceràmica islàmica.

Rosselló-Bordoy i Camps Coll ressenyen l'existència de quatre cambres absidals, d'un monument de doble absis, d'un monument elevat i de la naveta excavada a la roca. Aquesta darrera es conserva a la part nord del jaciment, es tracta d'una cambra navetiforme excavada en la roca, amb un pedrís que envolta el mur i tambors de columnes en l'eix central, cosa única a Mallorca. El monument central, al capdamunt del turó, és de planta absidal, però amb entrada lateral, en un mur integrat posteriorment en la naveta, cosa també singular. Segons Aramburu-Garrido-Sastre, constituí

Relojeria Española S.L.

Fundada en 1885

Concessionari Oficial

OMEGA

LONGINES

SWISS WATCHES

TISSOT

Swiss Quality Time

RADO

Switzerland

FORTIS

SWISS WATCHES

SWISS ARMY

EMPORIO ARMANI

HAMILTON

AMERICAN • SINCE 1892

Plaça de Cort, 14

Tel. 971 721 563 • 971 724 344

Fax 971 714 369

una àrea religiosa, de caràcter ritual, que pervisqué amb el canvi del pretalaiòtic al talaiòtic.

De les cases a la mar i a la necròpoli de Son Real

L'illot des Porros és una petita illa, de 3.000 m² de superfície

El camí de la mar comença a la carrera de les cases, davant l'aljub situat al nord-est del conjunt. L'aljub, a l'arrancada del camí, presenta secció rectangular i un coll de cisterna amb capelleta ogival. Després d'un primer tram amb el camí entre parets, aquestes acaben amb sengles cantoneres de grans blocs de pedres. El camí continua per un espai obert, entre mates, romaní, estepa blanca i llimonenca, i xiprell. A l'esquerra observam un

camí excavat en la roca. Un entreforc de camins ens fa continuar pel de l'esquerra. Més a l'esquerra, observam un corral de porcs. A uns set minuts de les cases, un camí de grava passa transversalment el nostre camí. Ullastres i savines

apareixen pels voltants. Cinc o sis minuts més endavant, el camí continua recte, deixant de banda una ca-

mada a l'esquerra. Un altre camí que prové de l'esquerra serà per on la nostra ruta arribarà de tornada. Camí endavant, els pins dominen la contrada, i passam davall un pinaret amb els arbres que es toquen sobre el camí. Just després, arribam a una cruïlla important, d'on es gaudeix d'una bella vista amb l'illot des Porros i la mar al fons. En aquest punt, voltam cap a la dreta i, un poc més avall, arribam a una caseta restaurada, amb una

porta de metall i una cisterneta coberta. El camí continua per l'esquerra de la caseta, i en dos minuts ens situam davant la mar, vora una torre d'enfilació i l'illot des Porros davant els nostres ulls. La punta des Patró queda un poc a la dreta. Vora la costa, podem veure una de les torres que, a manera d'obelisc, s'alcen en aquesta contrada. Són les denominades torres d'enfilació; com a curiositat, direm que es tracta de punts que servien per orientar els exercicis de tir des dels vaixells de guerra.

L'illot des Porros és una petita illa, de 3000 m² de superfície, que sura a uns 70 metres de la costa. L'illot des Porros, relacionat directament amb la necròpoli de Son Real, fou també un lloc ocupat per tombes del talaiòtic tardà; concretament, hi ha tres sepultures de grans dimensions, potser destinades a enterraments de clans dirigents del poblat. S'hi localitzen tres edificis de planta semicircular, molt semblant a la dels santuaris, i que en part foren excavats en la roca mare. Miquel Tarradell defineix aquest conjunt com a cambres funeràries, de tipologia sense semblança a cap altra part de les Balears. Segons el moment cronològic, el sistema d'enterrament era diferent. Les restes més antigues, del s. V, eren per incineració i les posteriors, fins a època romana, eren per inhumació. Les persones enterrades superaven els dos centenars. Les excavacions es realitzaren entre 1959 i 1962; recentment hi ha hagut noves campanyes arqueològiques.

A la punta del Patró, vora l'illot, el 1997 s'hi descobrí el que podria ser un santuari o alguna construcció del poblat proper. En aquests darrers anys s'ha excavat. Pels voltants hi ha també dues coves artificials.

Des de la torre d'enfilació, continuam a prop de la mar, cap al nord, i arribam aviat vora un servei de telèfon de socors. Cap a l'interior, es troba una de les coves d'enterrament pretalaiòtiques, denominada cova de davant l'illot des Porros. És una cova artificial que ha estat reutilitzada en èpo-

Jaciment del Figueral de Son Real.

ques més recents, però conserva indicis de nínxols laterals.

Novament a prop del mar, passam per ses Pedreres, lloc d'extracció de marès; entre les pedreres, hi ha una petita cova prehistòrica. Pel camí, observam les curioses marques en la roca natural, que semblen grans roderes de carro. Just després, arribam a la necròpoli de Son Real, vora la punta coneguda amb el nom popular de punta des Fenicis.

La necròpoli de Son Real constitueix un jaciment prehistòric funerari de singulars característiques, situat arran de mar, en la punta denominada des Fenicis. Consta d'un total de 113 tombes datades a les darreres fases de la cultura talaiòtica, entre els segles VIII i III aC; originàriament n'hi havia més, ja que la mar ha avançat terreny. Presenten tipologies variades, bàsicament rectangulars, circulars i absidals. Aquestes darreres, denominades micronavetes, són les més abundants, ja que hi ha 31 exemplars; contenen dues

fosses paral·leles, on es col·locaven els cadàvers, en posició fetal, amb els peus cap a l'absis. Les tres tombes circulars amb aparell regular contenen inhumacions col·lectives.

A mitjan dècada de 1950, el rector de Can Picafort, Llorenç Vanrell, comunicà als arqueòlegs l'existència del jaciment. El 1957 Lluís Amorós detallà a l'equip de la Fundació Bryant que excavava Pol·lèntia la importància de la necròpoli i aquell any començaren les excavacions, amb presència del professor Miquel Tarradell, que acabaren el 1959. Seguidament es començà a excavar l'illot des Porros.

Les troballes arqueològiques foren bàsicament joies i armes, tant de bronze com de ferro; en destaca una espasa d'antenes, conservada al Museu de Mallorca. Les tombes d'incineració contenen alguns collars de pasta vítria, d'origen púnic: Hi havia poca ceràmica; només n'és remarcable un vaset troncocònic amb dues anses. Cal des-

Cases noves de Son Real.

tacar la presència de dos cranis trepanats, mostra de pràctiques mèdiques prehistòriques. Sembla que els enterraments per inhumació són els més antics (s. VIII-V), i després s'hi introduí la pràctica de la incineració (s. IV-III).

De la necròpoli, continuam terra endins per un dels dos camins que surten de darrere el jaciment; amb aquest a la nostra esquena, avançam pel camí que parteix més a la dreta, deixant el de l'esquerra de banda. Una lleugera pujada ens deixa dominant els voltants; un camí apareix per la nostra dreta, i continuam per l'esquerra. Dos minuts més endavant, en la bifurcació següent, continuam recte, situació que repetim un minut més tard, amb un nou entreforc. Detectam alguna arbocera i exemplars de *Cistus salvifolius* i d'aladern. Dos minuts més endavant, alguns pins arrabassats interfereixen el camí. Alguns metres després, agafam el camí de l'esquerra, i immediatament conflüim amb el camí d'anada, que ara agafam cap a la dreta. Deu minuts més endavant, passam el camí transversal de grava, i uns sis o set minuts després, arribam novament a les cases de Son Real.

Clasta de Son Real.

Tendències **cinefàgia**

La moralitat falsa de

«Los lunes al sol»

MATÍAS VALLÉS

Los lunes al sol és el que passa quan deixam que els adolescents governin els psiquiàtrics. Un jove director i guionista enfila un rosari d'obvietats sobre el declivi de la societat industrial. El progressisme oficial, que torna a despuntar després d'una dècada de sotsobra i que està sintetitzat en la figura de Zapatero, descobreix un fetitxe al qual aferrar-se. Fins i tot permet, en aquests temps de pacifisme hipòcrita, que els seu protagonista apedregui un fanal sense necessitat d'il·legalitzar-lo. La intel·lectualitat del monopoli pseudoesquerrà toca a sometent i la *gauche caviar* s'estremeix en pensar que els seus pares també varen ser obrers amenaçats per l'atur sense que comptassin amb un cineasta que els compongués l'elegia oportuna. Fins i tot els convé que es mori el vell Bardem, perquè representa posicions excessivament radicals. L'altre Bardem i la seva colla d'aturats de llarga durada cremen la seva insatisfacció en un

bar sense disseny. Una denúncia que no molesta el somni daurat dels buròcrates.

Fernando León de Aranoa no té cap culpa en principi de la utilització distorsionada que s'ha fet de la seva pel·lícula, tot i que se'n beneficia. Perquè l'homogeneïtat en la valoració de *Los lunes al sol* arranca del pitjor dels xantatges morals en associar la qualitat d'una suposada obra d'art amb els principis que defensa. Es tracta d'una de les xacres més innobles imposades pel *relativisme cultural*, l'obligatorietat d'aplicar quotes a les doctrines de l'intel·lecte que es va imposar en el campus nord-americà. Harold Bloom ha denunciat aquest esclavisme de les ments, que avui es troba en retrocés. Ni els seus defensors més acèrrims poden trobar un nombre suficient d'autors del Vietnam o d'Angola per torturar-se en la proporció suficient de

manera que no se'ls acusi del pitjor dels pecats de la modernitat: la discriminació. Desgraciadament, tota selecció és discriminatòria.

D'acord amb els integristes del pensament únic contra el pensament únic, qui critiqui *Los lunes al sol* mostrarà una sensibilitat escassa cap al drama dels aturats, un autèntic crim d'incorrecció intolerable. És a dir, l'ovació procedeix en primer lloc de l'assumpte tractat. Aquesta arbitrarietat va en contra dels suposats valors artístics de l'obra en qüestió, però ningú no se'n queixarà perquè els raonaments de taquilla s'imposen ara tramposament a les benemèrites intencions de denúncia. Doncs bé, des d'un enfocament crític, cal ser immisericordiós amb les produccions que s'emparen en el contingut social de les seves propostes, Ken Loach i d'altres, perquè aspiren a competir amb privilegis de partida. El tema central de la pel·lícula de León indueix a les majors suspicàcies, que després es veuran confirmades amb escreix, d'altra banda.

Segons els relativistes culturals, arrebossats i disfressats de progressisme, quan se censura una producció de Spike Lee s'entrebanca la lluita per la igualtat dels afroamericans. I un crític de Fassbinder és un homòfob. Ergo, cap pel·lícula que es refugii en una de les causes perdudes de la humanitat ha de ser fregada per l'àcid. Si ens oblidam de la bondat universal i fem abstracció de les misèries de l'atur que poden ser captades per un adult mitjà sense necessitat de suportar dues hores de melodrama, assolirem una percepció més encertada de *Los lunes al sol*, una pel·lícula que no va enlloc perquè es considera satisfeta amb el fet d'edulcorar el tema que aborda. Quelcom que no passà, per cert, en *Familia*, l'extraordinari i descarnat debut de Fernando León, una construcció tremendament original sense apriorismes morals.

En una primera aproximació, *Los lunes al sol* s'ha de comparar amb la millor pel·lícula de factura netament local dels darrers temps. És a dir: *Solas*. En fer-ho així, percebem les diferències que hi ha entre la sensibilitat errònia d'uns aturats bro-mistes i menys dolguts del que haurien d'estar —el guió es veu obligat a suïcidar-ne un per oferir un poc de tensió i versemblança a una acció que es quedava curta en un concurs de facècies— i el devessal de cruesa de la pel·lícula sobre una fi-

lla atabalada per l'amor de sa mare, per l'esclavitud d'un camioner. *Solas* no es refugia en un feminisme sobrevingut, però compon un relat impressionant sobre la condició femenina. Totes les portes de la moral són obertes als seus protagonistes, en tant que la banda Bardem està oprimida per un enemic exterior i tan poderós que ni tan sols té nom. El pobre guàrdia de seguretat, desfigurat físicament perquè no hi hagi dubtes de les simpaties de l'autor, es fa més simpàtic en la seva filosofia reaccionària que no l'esventada «ningú no em comprèn» dels protagonistes corals.

Jo no parlaria tan malament de *Los lunes al sol* si no hagués de compensar els excessos aliens. Un dels teoremes estadístics més controvertits perquè introdueix aspectes psicològics es refereix al fet que la freqüència d'un succés depèn de les condicions de l'entorn. La pel·lícula de Fernando León no serà mai tan admirable com els florilegis que ha promogut en una massa crítica que no ha pogut sostreure's a la necessitat de trobar referents culturals. Ja

és curiós que, oblidant militàncies pretèrites, ara hagin de defensar la proposta d'aquests títols per als Oscar com si fos un aval de la seva qualitat.

Sense incórrer en aquest error, defensam qualsevol alternativa abans que nominar Almodóvar, ja que els seus productes han perdut el significat propi. El culte al manxec s'assembla al que gaudeix Kim Jong II a Corea del Nord. Si m'agobien, fins i tot s'aprecia una certa semblança física entre els dos personatges. És el cineasta preferit d'Ana Botella i mai no s'aplicarà millor la locució «l'un per l'altre».

Potser el punt més dèbil de *Los lunes al sol* rau en les seves arrancades d'infantilisme. En Fernando León hi ha una vocació docent que no s'adiu amb la seva edat i molt menys amb els seus mèrits. Pensa que els seus descobriments han de ser obligatòriament els de l'espectador i oblida que algunes persones ja llegien llibres abans que ell ho fes. L'exemple més descoratjador d'aquest menyspreu a la intel·ligència aliena és en l'anècdota de Gagarin. Quan el planeta era culte, tothom coneixia la dissertació de l'astronauta soviètic sobre la seva trobada amb Déu a l'espai exterior. Els supervivents, tot i que sigui com a espectadors, d'aquella època no ens sentim especialment feliços de saber que ens relataran l'incident de manera morosa i anticinematogràfica, com si fos una troballa. En la mateixa línia, el monòleg de Bardem és tan estúpid com fer que un economista ultraliberal ens adoctrini sobre les virtuts de la competència salvatge. Conclusió: L'humor cinematogràfic no és *El club de la comedia*. Repassau Azcona o Wilder, fins i tot Woody Allen.

Proposta de final d'any

CRISTINA ROS

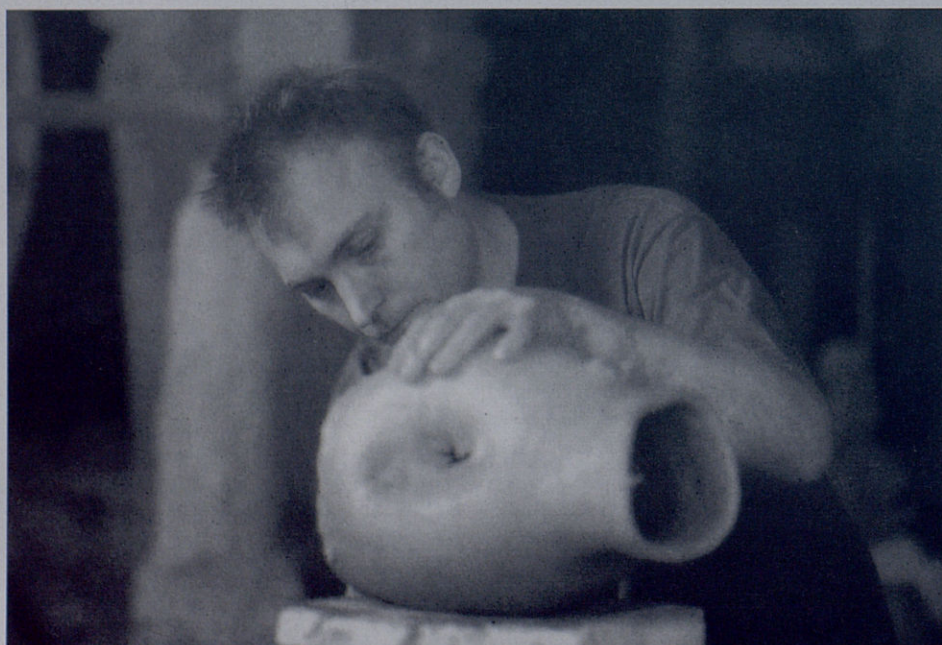
Es tanca l'any 2002 amb un balanç expositiu d'una certa reducció en el nombre d'exposicions i sense l'increment qualitatiu que es podria haver esperat com a compensació. En poques setmanes s'obriran les portes del 2003 amb l'expectació d'una primavera artística activa, ja que, si més no, les inauguracions solen atreure la classe política quan s'està en campanya electoral.

Segurament, l'exposició o les exposicions més esperades de la primavera seran les que el Govern prepara sobre l'obra de Miquel Barceló, que, amb un repàs per la seva carrera llarga i plena d'èxit i amb un recorregut pels distints llenguatges treballats per l'artista de Felanitx, se succeiran, en principi, a les quatre illes: a Sa Llotja, a Palma hi haurà les teles de gran format, al temps que s'ultimi la seva intervenció a la capella de Sant Pere, a la Seu; l'obra sobre

paper s'exposarà a Eivissa; a l'illa de Formentera es podria exhibir alguna gran peça escultòrica, i a Menorca, en concret a Maó, hi hauria les obres realitzades en ceràmica.

Fora de la iniciativa pública, s'espera per a aquests primers mesos del 2003 la reobertura del Museu d'Art Espanyol Contemporani, Fundació Joan March, una vegada ampliat el seu espai expositiu i amb un replantejament de la seva col·lecció permanent; així com la inauguració de la Fundació Bartomeu March, que obrirà el seu museu d'escultures, la renovada biblioteca i un auditori per a música de cambra, amb un cert retard sobre les previsions que s'havien fet en els darrers mesos.

Amb tot, aquestes setmanes del final del 2002 i les primeres del 2003 es poden contemplar com a prelude assossegat de l'efervescència primaveral. Així i tot, les hores d'esbarjo que poden oferir les vacances nadalenques —entre les compres que s'imposen com a costum i passejades sota la il·luminació d'estrelles, de campanes i d'ornaments florals, que, dit sigui de passada, estan entre nosaltres quasi mig any, entre una cosa i l'altra— es poden aprofitar per entrar en espais més assossegats, de contemplació i no d'acció, que són els centres d'exposicions institucionals i galeries privades de Palma, els quals, en el moment d'escriure aquest article, ja tenen la seva oferta ben definida. En el número passat dedicàvem aquestes pàgines a parlar d'Antoni Gelabert (Palma 1877-Deià 1932) amb motiu de l'exposició que fins a mitjan mes de febrer acollirà el Centre de Cultura Sa Nostra de

Palma. Una gran antològica que, per primera vegada, oferirà una visió cronològica de la trajectòria artística de qui fou el pintor més significatiu de la Mallorca de principi del segle passat. Una exposició, també, que deixarà publicat el primer catàleg raonat de la pràctica totalitat de la seva obra, un volum que recomanem tant com l'exposició.

En el centre mateix de Palma, el Casal Solletric ofereix aquests dies una mostra arribada del Museu Romàntic de Madrid que, amb el títol d'«Amor i mort en el Romanticisme», ofereix testimoni pictòric, escultòric i ceràmic de les manifestacions artístiques del segle XIX espanyol, un període poc valorat que ara es mostra amb més d'un centenar d'obres de diferents autors. De caràcter radicalment distint, a l'entresòl del mateix centre trobam la primera retrospectiva dedicada a l'obra de Pep Guerrero (Port de Sóller 1966), la qual, tot i que és essencialment pictòrica, es desenvolupa sobre suports molt diversos. Amb reminiscències del llenguatge pop, aquest artista desenvolupa un *patchwork* reiteratiu de motius paisatgístics sobris i estampats de colors vius.

A l'espai nou de la galeria Altair, un bon escultor, Manolo Paz (Cambados, Pontevedra 1957) ens acosta al ritualisme de l'escultura, del material que utilitza –el granit gallec– i de la tècnica amb la qual el treballa, que és la dels antics *canteiros* de la seva terra. Els ca-

mins del treball tradicional no s'han esgotat, pareix proclamar l'artista alhora que presenta unes peces formalment renovadores, de gran força i atractiu. Al Centre Cultural Contemporani Pelaires, al carrer d'en Verí, hi ha l'obra darrera de Josep Guinovart (Barcelona 1927), que ocupa la planta baixa i el pati amb una vintena de pintures de molt diversa factura i materials que recullen la força de la terra, de la mar i del més verd de la natura.

La ceràmica arriba de la mà d'una gran artista en aquest tipus d'expressió: Margalida Escalas (Santanyí 1953), que mostra la seva darrera obra a la galeria Joan Oliver *Maneu*. Artistes consagrats, però també joves artistes. A la galeria Ferran Cano trobam l'obra d'Emilio Cano (Palma 1972) amb una pintura que s'acosta al pop per realitzar una crítica sobre la civilització i el progrés.

Acostar-se a la seu de la Fundació "la Caixa" per conèixer l'art i els costums del poble Tuareg i anar a Sa Llotja per contemplar una mostra de la pintura més significativa de les Pitiüses –amb obres d'Erwin Bechtold, Tur Costa, Vicent Calvet, Antonio Ruiz, Will Faber, Erwin Bronner o Enric Riera, entre d'altres– són les darreres recomanacions d'una proposta succinta de les exposicions més significatives que hi ha a Palma en aquest final d'any. Per què no dedicar-li, entre festa i festa, una estona a la festa de l'art?

Tendències art

Tendències

llibres

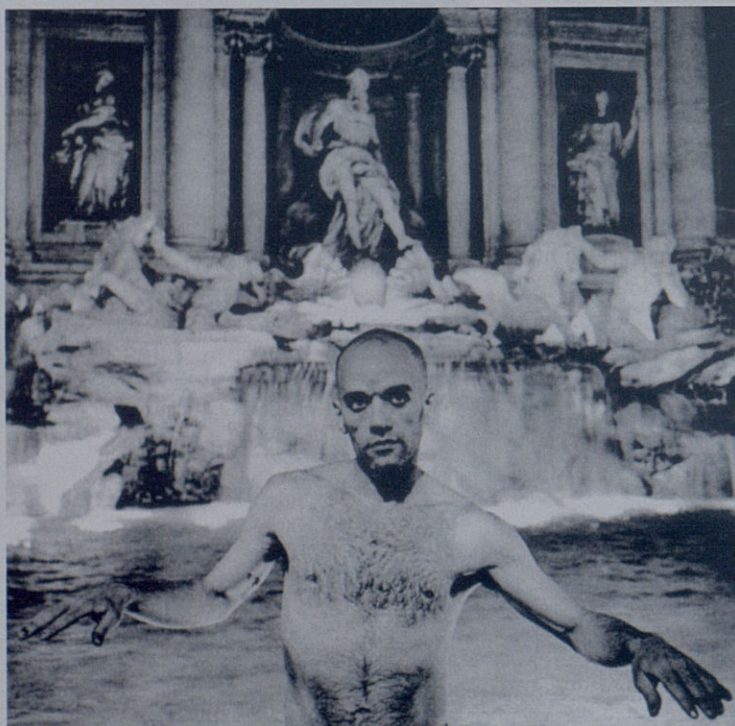
BIFI MESQUIDA

A favor de la lectura de Verdaguer, Pla i, també, de Ramon Llull

Particip a les festes de l'Any Verdaguer amb un entusiasme de vell resistent conjuinat amb el més essencial, la festa dels dialectes catalans quan xerren, dialoguen, s'escolten, es diuen, diuen aquest festí tan humà i quotidià de crear sentit, sentits, de sentir amb la pràctica de les paraules en qualsevol estat que sigui. Crec que he de fer frases més curtes i anar per feina. Ahir, 23 de novembre de 2002, vaig anar a Palafrugell, el poble de l'Empordà on va néixer mestre Josep Pla, per dir un text poètic titulat *Mesquida llegeix Pla que llegeix Verdaguer*. Aquest títol, que al final ha resultat exacte, el vaig fer dins el fragor d'una acció verdagueriana a Folgueroles el passat 25 de maig de 2002 (*Com plantar Verdaguer dins el municipi de Folgueroles*, títol de la feta de Perejaume que va col·locar unes cinquanta persones de tota casta –poetes, actors, lectors, deïdors i

altra gent normal– en cinquanta punts del terme folguerolenc, i de les cinc a les set de l'horabaixa tota aquesta penya no s'aturarà de dir Verdaguer a tothom que anava a escoltar-los). Tornem a la casa natal de Pla a Palafrugell on a les set i mitja s'inaugurava un exposició de la relació de Verdaguer i Gaudí amb Pla, un exquisit muntatge fet per un amic mallorquí Antoni Garau i el seu equip. A les vuit, i durant cinquanta-dos minuts, vaig contar les meravelles que Pla deia de Verdaguer com a conreador d'una de les prosas salvadores de la llengua catalana («Per a saber escriure una mica en català s'ha de llegir constantment la prosa de Verdaguer»). Vaig dir aquest cant total de *Canigó* que és «Los dos campanars» i les músiques verdaguerianes començaren a engatar els escoltadors. Vaig rescatar el Pla irònic i quasi oximorònic

quan escrivia en el *Viatge a Catalunya Vella*: «Les muntanyes no m'han agradat mai gaire. Les trobo massa altes. Amb la meitat podríem perfectament passar. Però, quan a Perpinyà se m'apareix, si el dia és clar, el Canigó, quedo sorprès i fascinat i em fa venir ganes de viure». No és emocionant? Tots ens emocionàrem i per tornar a baixar anàrem a sopar d'un niu, un plat de taper (que rima amb Verdaguer), especialitat dels palafrugellencs i especialment dels pescadors, que duu tripa de bacallà, ou dur, *peixopalo*, salsitxa, colomí, calamar, sèpia i patates: un prodigi per al gust. En el llibre planià titulat *El que hem menjat* (Destino) trobareu la recepta del niu. I per què dic que també hem de llegir Ramon Llull?

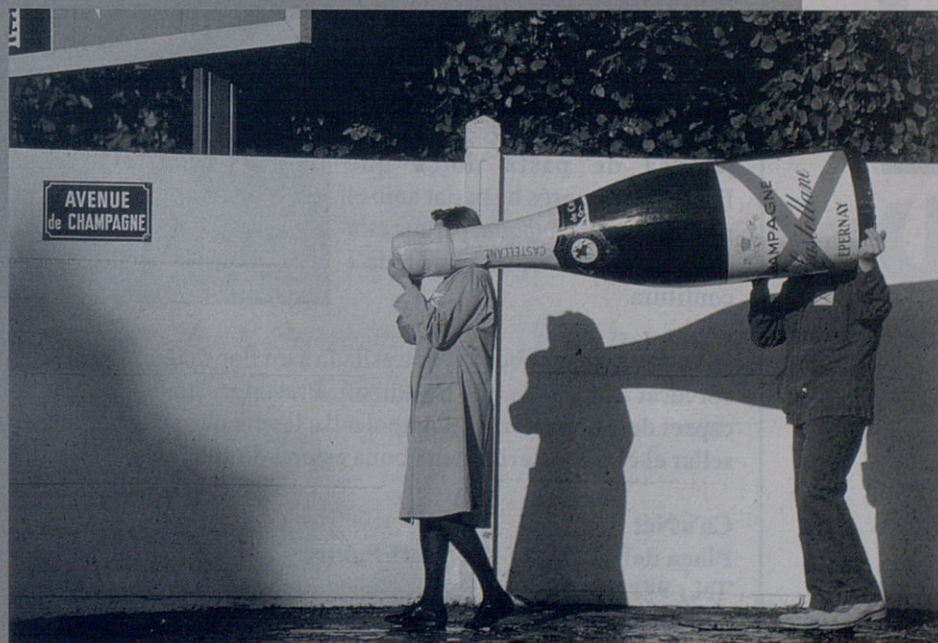
Nadal és un temps boníssim per regalar llibres

Volia fer una triadella dels darrers llibres que he llegit i m'han donat vida. El primer és el *Llibre de l'amic i de l'amat* (Edicions 62 i moltes altres) de Ramon Llull que jo rellegia a Mallorca i vaig trobar a la biblioteca de Pla amb alguns dels mateixos subratllats planians que jo havia fet en el meu llibre unes setmanes abans. Va ser un moment de molts de watts i la prosa de Llull (fa el sant dimecres que ve, dia 27 de novembre) em sembla una de les músiques de paraules fundadores de la nostra sensibilitat. Els toms de les *Obres Essencials* (Selecta) no sé si només es troben a llibreries de vell, però hi ha diverses edicions de l'obra lul·liana, i fins i tot algunes de ben recomanables per a infants. Recoman tot Verdaguer (Especialment *Canigó*, *Excursions i viatges*, *Dietari d'un pelegrí a Terra Santa* i *En defensa pròpia*) i tot Pla (especialment *El quadern gris*, *El meu país*, *Darrers escrits* i tots els seus viatges). Ara indicaré amb breus comentaris alguns dels llibres que tenc damunt la taula de lector. *L'ànima dels poetes* (Ara Llibres) de Narcís Comadira és un conjunt de textos breus i carregadíssims de savieses i de sentits, en què un poeta en la seva maduresa ens conta amb mots xixiuejants tot quan pensa i sent de la poesia i dels poetes. Tractat per assaborir lentament com les menjues delicioses, petits trasts de lletra per passar-hi els ulls com si fossin llengües sobre les festes que fa als grans mestres del gai sa-

ber: Carner, Ferrater, Maragall, Pavese, Leopardi, Dant, Sagarra, Lorca, Hugo... I també lletra de batalla comadiriana, tan ferma com exacta, contra els que han menystengut en aquest any fites tan clares com Carner o Ferrater, intentant convertir-los en no-ninguns poètics. Una vindicació dels seus grans mestres que, com que coincideix amb els meus, m'ha carregat d'energies per seguir pensant i vivint la poesia com allò que, com el Canigó per a Pla, em fa ganes de viure. En uns temps tan poc lírics dir clar i català coses així és emocionant. Mirau com descriu la regió ucrònica en què viuen els poetes: «És la regió de l'estructura profunda de les llengües, és la regió del llenguatge, és la regió del pensament que només existeix en la medul·la del llenguatge, en la pell de cada llengua. És una regió en

què cada mot brilla per ell mateix i per les guspires lluminoses dels seus suggeriments». No us fa llegiguera?

Quatre llibres per acabar: *Que dormim* (Empúries & Edicions 62) d'Enric Casasses i *La pau del cranc* (Empúries & Edicions 62) de Marc Romera són dos poemaris ben diferents però ben enriquidors. I *Animals tristos* (Empúries) de Jordi Puntí és un llibre de narracions sensacional, magnífic i estupend, un dels millors que han sortit enguany. *Quartet* (Empúries & Edicions 62) de J. C. Llop és una de les joies de la poesia illenca universal i el primer poemari de Llop en català, un guster de versos i de músiques. Val l'alegria. Bones lectures i bones festes! Per molts d'anys!

Ca's Nét, el temple de la rebosteria

Bartomeu Amorós Casasayas és el propietari de Ca's Nét, una selecta botiga ubicada a la plaça del Mercat de Palma. Amb un cop d'ull superficial a la plaça, la botiga quasi passa desapercebuda. El cartell anunciador de la façana és discret, no hi ha lletres lluminoses. Els mostradors, tot i estar muntats amb molt bon gust, no criden l'atenció del passejant. Res d'això no és important, perquè tot el que hi ha dintre de la botiga es ven tot sol.

Ca's Nét, un autèntic temple de la rebosteria, es va obrir fa 65 anys. Desavinences familiars feren que Bartomeu Amorós partís de Can Fresquet, un negoci del mateix ram ubicat al carrer d'Orfila, i obrís la seva pròpia botiga. El nom té una explicació: ell és un dels néts de Josep Casasayas i també és el qui guarda els secrets de les receptes del senyor avi, com ell anomena l'artífex del gust familiar per la rebosteria.

Molt orgullós, Bartomeu Amorós ens mostra un llibre, una petita joia que conté les receptes de l'avi des de 1884. I d'aquest receptari el propietari de Cas Nét treu tota la saviesa per elaborar els seus cotitzadíssims productes: quartos embetumats; *sopllillos*, un pastís fet de bes-cuit, vermell d'ou i merenga; pastissos; torrons; coixins; etc.

Per Pasqua, també fa panades i robiols. L'especialitat de la casa és una panada de pasta dolça que Bartomeu Amorós ha batiat amb el nom de panada *botifarra*, perquè està elaborada amb fruita confitada i confitura.

Quan un entra a la botiga, es trasllada a un lloc màgic: vitrines amb bombons, massapans, torró... Tot col·locat de manera que no embafi. Prestatges amb alguna botella de vi, pots de vidre amb confits, capsas decorades per fer d'embolcall a les xocolates. I finalment, un venedor propietari que sap aconsellar el client i oferir-li una bona estona de conversa.

Ca's Nét
Plaça del Mercat, 5 A · 07001 Palma
Tel.: 971 714 907

Projecte **Noves Presències**

Del 20 de desembre al 6 de gener de 2003

Inauguració dia 20 de desembre a les 19.30 h.

Capella del Centre Cultural de La Misericòrdia

Carrer de la Misericòrdia, 2. Palma

Horaris de visita

De dilluns a divendres:

10.15 h. a 13.30 h. i de 16.30 h. a 20 h.

Dissabtes: 10.30 h. a 13.30 h.

**Consell de
Mallorca**

■ Departament de Cultura

la Misericòrdia
Centre Cultural

Producte Balear

Passió pel que és nostre

Perquè ens agrada, perquè
ens uneix, ens dóna seguretat,
ens identifica, ens diferencia.
Perquè l'han fet les nostres
mans, amb il·lusió, amb
dedicació, amb esforç.
Perquè és com nosaltres,
triem Producte Balear.

GOVERN
DE LES ILLES BALEARS

Vicepresidència
Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria

Quatre illes,
un país
cap frontera